Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гlалгlай обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 14 (4807). ШИНАРДИ, 3 февраль, 1970 шу. Мах 2 кеп.

ЮБИЛЕЙНИ ШЕРАРА ДЕКХАРАШ

[illegible]

АРАХЕЦА ПРОДУКЦИ ТlЕХДИКА Я

РИГА. Вай мехка чlоагlа дика лоархlаш к А. С. Попова цlерагlча радиозаводо арахеца приемникаш. Оаз цlена йолаш хоза кийтъаь, балха тешаме — предприяте арахецача бархl приемникаш йиънена хозахета ешкац дикала Знак. Чlоагlа хоттанн в уж доазол дехьа а. Ражски транзистораш халдание Франце, Болгаре, Венгре, ГДР-о, Польшае, Англе, дуккхача кхычар мйю.

Сурта тlа: завода конвейреха цаl. Хlара шн минут массаза йоал цар тlара lойоал дикала Знак ения «Орбита» яха приемник.

Ж. Граубеца сурт.
ТАСС фотохроника.

РОССЕ КЪАХЬЕГАМА РАПОРТ

1969 ШЕРА РСФСР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГlАБАРА ПАНЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ИТОГЕХ

1969 шера — пятилетка дикъагlча шера, В. И. Ленин вахь 100 шу дизара баха боагlача тайпара накъабахар дуьха яхь а лелаеш, Российски Федераце къахьегамхошна вlаштlехьдаьккхад общественни производство дlахо айдарга, халкъа материальни торои культурен лакхъелга. Цу хьакъехьа дуъц «1969 шера РСФСР халкъа боахам дегlабара Панчахьалкхен план кхоачашъяра итогех» РСФСР ЦСУ беча хоама тlа.

Республика халкъа боахам дегlабара темпаш хьахьоех укх даннеша (1969 шу проценташ лоархlаш 1968 шераца-нийсдеш): потребленене накопленене пайда эцаш йола къамеш . доход 105,5; промышленноста продукци—106,8; юрта боахама продукци — 94; панчахьалкхен центральни капитальни вложеней чотах болх бе болаялийта керттера фондаш — 108; капитальни вложенеш —105; халкъа боахамера бохлойн гlулакхера нахи — 103.

Пятилеткан дlадахача дикъ шера толаме кхоачашъяьй КПСС XXIII-ча съезде Директивашка хьежжа къаман доход, промышленни производство, транспорта грузооборот, розничин товарооборот, бахача нахьа реальни доходаш лакхъяра оттаь заданеш.

Экономически реформа чаккхъаккхаро йиш хилийтай хьалхагlа дlадахача пхе шерана нийсйича общественни производства эффективность лакхъе, продукци дуккагlа арахеца, къаман доход лакхъе. 1969 шу чакхдовлаш планированен экономически стимулированен кердача системагlа болх беш хиннай 21,6 эзар промышленни предприяти. Цу предприятешна хьаьнй 85 процент соьгlа йола продукци, 90 процент пайда бахьб промышленносте.

Доал дара кердача хьалашка даьхад деррига машинаьякъаш, хи тlара, автомобильни, фегара транспорт, халкъа боахама кхыча доакъой предприятеш.

Хьалехача мехкдаьтта запасаш дуккагlа а хиннай, мехкдаьтта, lалама газ, lаьржен сийрда бисаш долен металлаш, химически бедал, кхы тайпа пайдане хlамаш йоаxка керда моттигаш хьа а йийллай 1969 шера.

lилманен техникаен карагlдаьннараш юкъехкахьара ларда тlа халкъа боахама дерригача доакъошка лакхбеннаб производства технически боврам. 1969 шера конструкци а яь, хьаьйй машиний, механизмай кхыча оборудоване кердача тайпан 1,8 эзар образец, 700 гаргга прибор. Дуккха арахеца доладаьд 600 соьгlа изделей керда лоархlамегlара тайпаш, цу цхьан хинна производстана юкъера дlаьхай къасиц дуккха конструкцишн моделаш.

Цхьан шера республика халкъа боахама юкъейнхьай цхьан шера лаьрхlача цхьа миллион соьгlа сом кходем йола 1,8 миллион изобретени рационализаторски предложении.

Продукцена реализаци арен дуккха лоархlамегlара изделеш кхьарен шера план кхоачашъяьй РСФСР промышленносто. Луччагlирчуица нийсйиче дуккагlа хьаль продукци 6,8 процент хиннай.

Лаккагlча темпаш дегlанхай электроэнергетика, машиностроени, къаьстта а приборостроени, химически мехкдаьтта химически промышленность, — халкъа боахаме технически прогресс lалашъеш доля довкъаш. Сяхха алсамдаьншад культурно-бытовой гlулакхашта лаьрхlа хьадеш доля товараш.

Пятилетка дикъ шу бlарчча хьанйцача промышленни продукце боврам 37 процент соьгlа лакхбеннаб. Шера юкъера лаьрхlача лакхбалара темп 8,3 процент хиннай, хlаьта из пхе шера плана Директивашка лакхбе лаьрхlар миссел хул.

Промышленность бlарчча хьанйцача къахьегама оасарла 5 процент соьгlа лакхъеннай. Пятилетка дикъ шера из 25 процент лакхъеннай. Промышленноста пайда 8 процент дуккагlа хиннай 1969 шера.

1969 шера яьккхай: электроэнерги — 441 миллион киловатт-сахьат, мехкдаьтта — 365 миллион тонн, газ — 82,1 миллиард кубически метр, кlор — 335 миллион тонн.

1968 шераца нийсйича 30 миллиард киловатт-сахьат хlана яьккхаьш аьнна дуккагlа яьккхай электроэнерги, мехкдаьтта — 14 миллион тонн, газ — 2,6 миллиард кубически метр, кlор — 5 миллион тонн. Малхбузен Сибарегlа доаккха мехкдаьтта шера 1,7-зза дуккагlа а хинна, 21 миллион тоннига дlаккхаьчад.

Дlадахача шера хьадаьд 69,8 миллион тонн чон, 59,9 миллион тонн болат, хьадаьккхад 63,1 миллион тонн аьшка руда, 733 эзар тонн дуккагlа арахийнай минеральни удобренеш. Шера хьадаьд химически хьоасий 10,1 эзар тонн дуккагlа хиннад. Дуккагlа хьаю синтетически каучуки аьминки, пластически массаш а синтетически хlувнаш а.

Машиностроени дегlанр хьахьокх, белгтала аьлча, укх дакнеша: 1969 шера арахийцай беррига а лаьрхlача 10,9 миллион киловатт нил болаш йола турбинаш, хьаьйй металл теда 109 эзар станок, 881 эзар автомобиль, 186 эзар трактор.

РСФСР ЦСУ хоама тlа белгалдоаккх, 1969 шера цемент, вlашагlйоалла аьшкабетон, шифер, кораштa детта кизгаш дуккагlа хьадаь хилар.

1969 шера бахача нахага кхачад: 5080 миллион квадратни метр кlадаш, 334 миллион пар телата когa гlирс. Хьадеш дола кlадаш цхьан шера 111 миллион квадратни метр дуккагlа хиннад, тийгаяь хlамаш — 812 миллион сома маьха, тlеханахьа дуьхаду пазата баржъаш — 28 миллион. Ассортимент шер а еннай, дикал лакх а еннай яйгача промышленносте хьеча дуккхена хlамай.

1969 шера 3,98 миллион тонн дулх даьккхад, кхачанга йода чкъьарий продукци — 1,5 миллиард сома маьха, кlенача шурий продукци (шура лоархlаш) — 11,4 миллион тонн, консерваш — 4,0 миллиард банка.

Культурно-бытовой гlулакхашта лаьрхlан боахаме леладу товараш хьадера план тlехкхоачашъяьй.

Цунца цхьана, хоама тlа белгал ма даьккхара, промышленность бlарча хьанйцачен дуккхача лоархlамеча изделештен план кхоачашъьлла а, дуккха предприятеш лоархlаьнац продукцена реализаци яра заданеех, накопленеш ярах, lилманен техникеен карагlдаьнарш производствана юкъехьахьярах, къахьегама оасарле лакхъярах дуккагlа лакхдалийтах юкъера алапи. Укх тlеххьарча шеранаш болх бе йолаялийта цхьайола предприятеш проектни мощностанка дlакхаьчанц.

Юрта боахам мел дегlабеннаб хьахьокхаш йолча раздела йоах, РСФСР юрта боахаме 1969 шера яьккха ерригa продукци 39 миллиард сома маьха хиннай. Хеоттама хьалаш вэттув йоацаш хиларехи пунца дуьзалена зенаш хиларен бахьан долаш 1968 шерарчул кlезиг - дукха кlезигагlа яьккхай продукци. Пятилетка дикъ шера яьккха продукци хlара шера юкъера лаьрхlача 18 процент дуккагlа хиннай хьалхагlа дlахача пятилеткачул.

Шера юкъера лаьрхlача хьалхагlа дlахача пятилеткачул 18 процент дуккагlа даьккхад ялат 1969 шера. Доахани коа тlера салхазарен, шура а, кlорта а эцара план кхоачашъяьй. Цхьабакъда, дулхи шуреи кланал соьгlа эцара боврам 1968 шераца нийсбича лохбеннаб.

Дукхача областашка, крайшка, автономни республикашка, йоах хоама тlа, кхоачам болаш пайда найцабаш доахан дебадаран хьайбий продукташ дуккагlа ахаран йолча резервеех. Механизаци кlезигга ю хьайбай боахамерча халача къахьегама процессашта, доадан lаьхара дусийт, доит.

Колхозий ерригa доход 8 миллиард сом гаргга хиннай 1969 шера. Ерригa совхозаш цхьана лаьрхlача, пайда а беш чакхдаьккхад цар шу. Йиззача боахама расчета тlа яьхай РСФСР юрта боахама Министерства цхьа эзари ах эзари соьгlа совхоз, вешта аьлча ерригача совхозех 20 процент гаргга враш.

Дlахо чlоагlеш хьенай юрта боахама материально-технически база. Панчахьалкхени колхозийн капитальни вложенеш 1968 шерарчул 7 процент дуккагlа а хинна, 6,1 миллиард сомага дlакхаьчай 1969 шера. Производственни объекташ хьаьяран техника эцаран 6,4 миллиард сом хьожадаьд, хlаьта цулах 2,5 миллиард сом — колхозий ахчанцара.

Дукха балхаш даьд юртбоахамерча лаьттаиша мелиораци яра. Панчахьалкхен кланагlа хьахьожадьча ахчан чотах ушалаш дlа а йоахаш йоккъаьй 209 эзар гектар, хий дехкаш я 82 эзар гектар лий тliдовладаьд 840 эзар гектара. Пятилетка дикъ шера деррига а балха юкъе дихьад цхьа миллион гектар соьгlа хий дехкен доккъадаьн лаьтташ.

Дlадахача шера юртбоахаме еннай дуккха тайп-тайпара техника, 16 миллион тонн соьгlа минеральни удобренеш — 1968 шерарчул 1,8 миллион тонн дуккагlа.

Хоама тlа йолаьй транспорте къаьст-къаьстача тайпашен бувзамон бах болх хьахьокхаш йола деннеш. Юкъа пайда эцаш йолча транспорта деррагча тайпай грузооборот 1968 шерарчул 3 процент дуккагlа а хинна 1902 миллиард тонна-километрга дlакхаьчай. Электровозаша дукъ увзаш долча машининаьяьй дlоахал цхьан шера 778 километр дуккагlа а хинна, 23 эзар километрга дlакхаьчад. РСФСР доалагlа йолча транспорта деррига тайпаш цхьана лаьрхlача 1968 шерарчул 8 процент дуккагlа пайда баьб. Дlахо дегlаувзаш хьаьнкхой бувзама, къаьстта а радиофикацен телевиденен средствашo. Халкъа боахаман балхча нахан гlулакх дара боврам лакхбаьб бувзама предприятеша.

1969 шера РСФСР территоре тlа болх бе йолаеннай 200 гаргга йоккха промышленни предприяти, хlаьта вштта йолх беш йолча предприятешка — lалашате дукха цехаш а производствош а.

Красноярски ГЭС-е, масала, болх бе йолаялийтай хlарене 500 эзар киловатт низ болаш йола йиъ керда гидротурбина, хlаьта уж болх бе йолаялийтарца станцина 4,5 миллион киловаттага дlакхьчаб. Болх беш йолча электростанцешка болх бе йолаялийтай хlарене 200 — 300 эзар киловатт йола 7 энергетически блок. Болх дlаболабаьб «Северное сияние» яхача Ухта - Торжок газопровода хьалхарча аргlа. Мошносташ болх бе йолаялийтай Пермски мехкдаьтта чакхдоахача комбинате, Ангарски, Киришски мехкдаьтта чакхдоахача заводашка, синтетически каучука. Ефремовски заводе, Барнаульски шинни комбинате.

lаьржача металлурге предприятешка болх бе йолеинай йоккхагlа йола домении ши пийнах. Череповецки металлургически заводе Нижне - Тагильски металлургически комбинатен, Челябински Малхбузен - Сибарегlарчен заводашка пхиъ керда конвертор; Малхбузен - Сибарегlарча заводе блюминг; Новолипецки заводе йоккха коксови батарей.

Панчахьалкхен централизованни капитальни вложеней чотах болх бе йолаялийтай 1968 шерарчул 8 процент дуккагlа керттера фондаш. Цхьабакъда производственни мощносташ керттера фондачи болх бе йолаялийтара шера планаш халкъа боахама дуккхача доакъошка кхоачашъяьнц.

Колхозий юкъарча гlишлошъеча организацешна балхаш дара боврам цхьан шера 14 процент лакхбаьб.

Халкъа материальни торои культурни боврам мел лакхбеннаб хьахьокх укх даннеша; потреблененен накопленен дlаяхийта къаман доход шера 5,5 процент лакхъеннай, хlаьта пятилетка дикъ шера — 29 процент. Балхлойн гlулакхерча нахьен бетта юкъера алапи 1968 шераца нийсдича 4 процент лакх а денна, 121 сомал тlекдаьннад. хlаьта общественни потреблене фондашкара тела ахчаш а льготаш а тlехьа лаьрхlача — 163,5 сом хиннад.

1969 шера алапеш лакдаьд гlишлошъеча, ремонтно - гlишлон балхаш деча, гlишлон материалий промышленноста предприятешка балха болча болалой юкъера мах телаш йолча категорешта.

Бахача нахьа доходаш лакхъяларн товараш дуккагlа хьадарк бахьан долаш панчахьалкхени кооперативни торговле розничин товарооборот йоккхагlа хиннай. 1969 шера 84,5 миллиард сом хилар из (общественни питани а тlехьа), 1968 шераца нийсйича 7 процент дуккагlа хилар. хlаьта пятилетка 4 шера — 35,7 процент.

Шеръеннай бытовой гlулакхаш деча предприятей сеть. Болх бе йолаялийтай йоккхий комбинаташ, быта цlеношка, дуккагlа хиннай приемни пункташи дlа-юха лела, бытовой гlулакхаш дара бригадаш, юкъе кхийлад керда тайпа гlулакхаш. 1968 шераца нийсбича бытовой гlулакхаш дара боврам 17 процент лакхбеннаб, цу цхьан ханна юрташка 27 процент.

Хьалдаьд дуккха чуйе цlеноши культурно - бытовой гlирсаши. Панчахьалкхени кооперативни предприятешен организацешен колхозаша а бахача наха шоаш а хьалъяьй ерригa (пайда эца метаргбола). 56,9 миллион квадратни метр моттиг йола цхьа миллион 300 эзар квартирен хlарене шоаной кlеношк. Кердача квартирашкен цlеношкен чу а хайнаб, хlаьта миттa хьалхагlа хьалдаьд хиннача цlеношка шоай чуlеча моттигий хьалаш тоа а даьд 6 миллион соьгlача саго. Тоаеш хьаьккхай городаши нах баха пункташи.

Дlахо толамаш даьхад халкъа образоване, lилма, культура дакъе. Городашкен юрташкен хьаьнкхьай 820 эзар бера моттиг йола общеобразовательни школаш, 270 эзар соьгlа моттиг йола дешадаха ха йоапача берий учрежденеш, дуккха кинотеатраш а клубаш а. РСФСР-е тайп-тайпарча дешараша чулацам 43 миллион соьгlа саг. 1969 шера бархl шера школа йистеяьккхай 2480 эзар саго, юкъера школа — 1285 эзар саго. Дlадахача шера вузашка дlачуийцаш 525 эзар саг, техникумашка — 788 эзар саг. Арахийцаш лакхера образовани йола 327 эзар специалист, юкъера специальни образовани йола 598 эзар саг. Вузаши техникумаши йистеяьхараш дучагlарчул 94 эзар, е 11 процент дуккагlа хиннаб.

Шеръеннай дарбан - профилактически кхьйолчен уналlено лоаьра учрежденей сеть. Дикагlа ду бахача наха медицински гlулакхаш, лакхъеннай цар культура.

(ТАСС).

ТХЬАМКА ДИКАГlА ХЬУВКЪАДАРА

Пятилетка тlеххьарча шера 40 гектара тlа дуьргда тхьамка тха колхозе. Оаха дика хьетаду иу мах болча культура хьувкъам лакхагlа ше хул боахама хула кхйда лакхлургбола. Цудухьа хlанаре а йоакхо ю оаха хургболча хьувкъама. Хlанзлехьа цхьа эзар квадратни метр парникашта рамаш кийчъяь яьннай. Кхы а кийчъе еза 600 квадратни метр и. Укх шера колхозхошта юкъа кьржача яхье дика къахьегарца белгалбаьннаб И. Хамсуркаев, С. Кучаев, А. Магомадов, кхыбараш. Цар ерригa агротехнически бокъонаш кхоачашъю тхьамка рассада кийчъеча. Лоаца аьлча тхьамка дика хьувкъале кийчъуш ба колхозой.

С. ЧАДАЕВ,
Назрай - Юрта района Орджоникидзе цlерагlча колхоза партхьюна секретарь.

Тlехьабусараш хила йиш яц!

ГlИШЛОШЪЕРИЙ СИЙЛЕН ДЕКХАР

Нохч-Гlалгlай республика халкъа боахам дегlабовлабара пятилетка дикъагlча шера дизза дакъа лаьцад гlишлошъераша.

Хьал а яь, болх бе йолаялийтай цхьайола йоккхий промышленни объекташ, цу дахкъе хьалъяьй пусковни объекташ Грозненски химически комбинате, «Электроприбор» завода керттера корпус, слюдяной фабрика, энепкощlаечин канализацешна аргlа. Хьалъь а яьккха пусковни-наладочни балхаш дара дlаяннай Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводера Централь газофракционирующи установка. Вознесенски газобензинова завода хьалхара аргlа, аьшкабетона изделеш арахецаш йоал Аргунски промбаза, Старо-Юртовски консервий фабрика, кхы а дуккха а юртбоахама объекташ.

Хьал а яь эксплуатаце дlаеннай 68 эзар моттиг йола школаш, дукха нах баха цlенош, культурно-бытовой, коммунальни объекташ.

В. И. Ленин ваь бlаь шу дузача деша сийлане накъахара социалистически яхье яьннача дуккхача гlишлошъеча организацей толамца кхоачашъю планови заданеш, дукха кхоь панчахьалкхен средствиш, лакхъю къахьегама оасарле.

Пятилетка дикъагlча шера план хинал хьалха кхоачашъьнй 27 гlишлошъеча организаце, планах лаьрхlачул соьгlа даь гlишлон балхаш 8,9 миллион сома маьха да. Ерригa республика хьалхйача кхоачашдаьча подрядни балхий боврам 1968 шерарчул лакхбеннаб.

Къаьстта дика къахьегарца белгалъяьннай «Чечингушводстрой» гlишлошъеча управлене коллектива (управлене начальник ков. Клюкин, керттера инженер пов. Тужиков). Цо 1969 шера подрядни балхаш дара план хинал хьалха кхоачашъяьй, панчахьалкхена бах пайда цхьа миллион соьгlа сом да. Цу коллективана вlашта ялхазза еннай Министерствин профсоюза ЦК-и карара-кара тела Цlе байракх.

Укх тlеххьарча массехк шера хьинаре къахьегарца кутта белгалъьннеш а № 7 йолча треста Грозненски монтажни управлене коллектив.

Хала хете е, нутта дика болх беш республикерча дуккхача гlишлошъеча организацешна. Гlишлошъеча организацешна подрядни балхаш дара шера план 94 процент мара кхоачашъь яц. 33 организаце кхоачацъяннзар панчахьалкхен шера задани, цар кхоачаш ца деш дисa гlишлон-монтажни балхаш 15,3 миллион сома маьха да. Царех а «Чечингпромстрой» объединене коллективо ца деш диса гlишлон балхаш 8,8 миллион сома маьха да, хlаьта «Грозгазстрой» треста коллектива тlадиса декхараш — 3,9 миллион сом.

1969 шера план кхоачаш ца яь гlишлошъеча организацей список укх кlала ксоттад.

Организаци	СМУ кулгалхо	Парторганизаце секретарь	1969 шера план кхоачашъяр %
Грозниннефтестрой треста СМУ-7	Хачатрян	Кутовов	[illegible]
« СМУ-9	Байсангуров	Вострухин	[illegible]
Грозпромстрой трест ПМК-105	Азарзина	Коммыкина	[illegible]
« СМУ-3	Батухов	Муталипов	78
« СМУ-4	Экомен	Степанов	87
« СМУ-6	Федотов	Савельева	[illegible]
« СМУ-11	Гутерман		77
Грозжилстрой			
« СМУ-1	Пермяков	Базорцая	[illegible]
« СМУ-3	Васин	Андрианова	81
« СМУ-13	Мальтиев		92
« свез СМУ	Карамышев	Шевелев	61
«Грозсантехстрой» трест			
« СМУ-1	Лагунов	Ашуров	88
« СМУ-2	Арсанукаев	Таачуй	84
« СМУ-3	Юшин		58
« СМУ-1	Яценко	Криштановский	91
« УМС	Бородин	Соловьев	[illegible]
«Чечингсельстрой» треста			
« ПМК-102	Беловинский	Хадзигкуралов	90
« ПМК-223	Елисеев	Милосердов	73
« ПМК-432	Борин	Хаутиев	85
« ПМК-527	Наваксев	Сугениов	97
«Чечингазстрой» трест	Короневский	Соловьева	[illegible]

Кхоачашъяьннзар 9 гlишлошъеча организаце коллективо, республика къахьегамхошта дlа ца луш диса цlеноиш 33 эзар соьгlа квадратни метр я, царех 27 эзар квадратни метр цlеноиш хьаьца деш дитар «Чечингпромстрой» объединене коллективо (на хул эзар гаргга квартира). Цхьабакъда цхьайолча организацешна доаха къахьегама толамаш шерагара шерага лоллу, цар бетта-бетта кхоачашъяц панчахьалкхен план.

Масала, хьажлогда вай «Чечингпромстрой» объединене 1968 шерарчул 20 эзар квадратни метри, 1969 шерарчул 12 эзар квадратни метри кlезигагlа хьалдаьй нах чубаха цlеноиш 1969 шера. «Чечингсельстрой» треста коллективо укх тlеххьарча кхаь шера кхоазза кlезигагlа хьалдаьд наха чубаха цlеноиш, хlаьта тlеххьарча шин шера планах лаьрхlачул 6 эзар квадратни метр кlезигагlа хьалдаьх цlеноиш. Цlеноиш хьалдара панчахьалкхен план шерра шера кхоачашъьц «Грозгазстрой» треста коллективо.

Дуккхача шерашка ший план кхоачаш а ца еш, панчахьалкхена дукха зе даьд «Чечингсельстрой» треста коллективо. Дукхьала 1969 шера цо ца деш диса балхаш 400 эзар сома маьхи да, хlаьта панчахьалкхена дикъ зе цхьа миллион соьгlа сом да.

Гlишлошъеча организацеш тlехьаисара бахьанаш да производственни къахьегамен дисциплина телхаеш хилар, къахьегам вlаштlехьбахилар лохача боврам тlа хилар, панчахьалкхен план кхоачашъяра шоашта тlалатта бехктохкам дуккхача гlишлошъераша боазаш ца хилар. Хьалхашка хьатта декхараш кхоачашдара хьинар кхо ца деш къа из хьегар, дуккха кхоачамбоацараш нийсдалар. Цхьа болча кулгалхоша lилман ларда тlа вlаштlехьбаьккхабац гlишлошъерий къахьегам, доагlар хьадехаш шоашта подчинене болчаргара, цар балха тlа нийслу кхоачамбоацараш дукха теркал ца деш дутт. Гlишлош тьалъярэ план кхоачаш ца яра керттера даькъа бехктохкаме а КПСС горкомаш, райкомаш, горрайисполкомаш, хlара аьлча цар шоай болх вlаштlехьбаьккхабац укх тlеххьарча хана парте правительстван дlадехарашка хьежжа, къаьстта КПСС ЦК декабрьски Пленуме (1969 ш.). Л. И. Брежнева доклада тlа белгал ма даьккхара. Шерра-шера панчахьалкхен план кхоачаш ца еча гlишлошъеча организацей кулгалхой бехктохкаме оаш кlоаргга анализ яь гlишлошъеча организацей коллективий балха, царна эша новкъостал даь.

Республика гlишлошъераша хьалхашка юбилейни шера бехктохкаме декхараш латт. Кхоачашде дезаш да 120 миллион сома маьха гlишлон-монтажни балхаш. Болх бе йолаялийта еза лоархlаме промышленни объекташ: Вознесенски газобензинова завода кхоалагlа аргlа, нефтемаслозаводера парафин арахеца Г-39—40 яха установка, 50 эзар кубически метр емкость йола опытни болата резервуар, Карабулакера еккъача реагентий завод, Малгобекски маьхк из завод, цементин завод хьалъяра хьахийцача капиталовложенеех бизза пайда эцар, нютта бизза пайда эца беза кербидан депарафинизаце установка, Грозненски гаа чакхйоаха завод, «Трансмаш» завод, Знаменски чкъагlар доакха завод, кхыйола объекташ хьалъяра хьахийцача ахчах. Дукха хьалъе еза юртбоахаман къаьстта хьайбашта лаьрхlа йолеш объекташ. Хьал а даь эксплуатаце дlадаха деза бlаь эзар соьгlа квадратни метр йола наха чубаха цlеноиш, дукха школаш, берий бешамаш, коммунальни культурно-бытови гlулакхаштен лаьрхlа йола объекташ. Уж декхараш толамца кхоачашдара гахка деза гlишлошъеча управлене хlара коллектива тlехьаюсаш хилара бахьанаш, йолаш йола ерригa резерваш гуча а яьха царех бизза пайда эцара оарцагlа яха еза ерригa коллективаш.

Кхоачашдаза доргдоваш да кердача шера хьалхарча деношке а деза пусковни объекташкара болх ритмично бара ерригa материальни къахьегамен ресурсаш оарцагlа яхар, механизмех бизза пайда яйбар хьинар кхо ца деш къахьегар. Тlаьнца социалистически декхараш толамца кхоачашдара керттерчарех цаl да партийни, профсоюзни организацей кулгалхоша къахьегама дисциплина тоаяра, болхлошта эша къахьегамен бытен хьалаш дикагlа хилийтара, хlара болхлочо нийслуча кхоачамбоацараша лира аьосам лоаттабергболаш гlулакх вlаштlехьдаккхар, боагlача тайпара болх тоабара ахчадаш йоакхо яр.

В. И. Ленин ваь бlаь шу дузача деша сийлаца накъабехкара тlаьнца социалистически декхараш панчахьалкхен планаш кхоачашъяр хlара гlишлошъеро шин керттера декхар лаьрхlа деза.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КХЕТАМА БАЛХА КЕРТТЕРА ДОКУМЕНТ

Шелковской районерча «Красный пахарь» яхача колхоза къахьегамхой Ленинан юбилей 1970 шера шеш тІайина социалистически декхараш кхочашдан наъьабаха кийчу ба. Цар лерхІад укх шера хІора гектара тІера 27 центнер илат даккха, хІора Іаттагара 3200 килограмм шура эшаха, хІора устагІанна тІера 5 килограмм тха даккха, юртбоахама продуктий дерригa тайпаш паччахьалкхенга доккхаре яле шерра план хьалха хьалха кхочашъе.

«В. И. Ленин ваь 100 шу дизарна хетаь КПСС ЦК Тезисаш» къахьегамхой сарцагІйахара боккха низ болаш дола документ санна тІанийцар колхозхоша.

Колхоза парткома секретара П. Т. Голышева дуьц:

— Юртбоахама вртала къахьегамхошта юкъе колхоза коммунисташа беш болча дерригача пропагандистски массово - политически балха ларде яхкий Тезисаш. Колхозхоша шерра, чІоагІе хьешт долаш уйла тІайохийтаций Іомаю Тезисаш.

Хьехама болх беш ба 15 политинформатор, 12 агитатор, 8 лектор - общественник. Жен шурийн фермашка, цІеча уголокашка; ремонтни мастерскашка бола беш ба уж.

...Жалтоварие ферм» цІеча уголове тхьаь итт гаргга жа Іу гулвелар. Цар уйла тІеахийте ладугІ политинформатора, ферма заведующе коммуниста А. Ш. Дагуева эча беседага. Цун беседа тема — «В. И. Ленин — керда тайпа пролетарски парти кьовлар». ПаргІата, дог тешаш кхета, дерадолаш ду политинформаторе къамьал. Тезисаш тІера цхьайола моттигаш йолаю част-часта. Политинформатора беседа чаккхьайначул тІехьагІа цунна хьийбаш ладаерчиуши юкъе керта бола къамьлаш делалу. Ферма гІуллакхашта тІехьу цо къамаьл. Ленина бІаь шу дуза юбилей къахьегама гІуллакхашца дикагІа фу даь белгалдоаккхаргдар аха дош оттаду.

Тезисаш дІайовзийташ беча балха метод кхы тайпа я агитатора коммуниста В. А. Павлова. Тезисий раздела къаьст-къаьста юкъаш ю по беседаш хІана техникане ремонт еча балха боахача механизаторашта юкъе. Цу тейнара беседа хІанъа а лах хьй. Тезисий хьалхарча ккоь разделах шеница ю беседа: «В. И. Ленин — керда тайпа пролетарски парти кьовлар, Социалистически революцие теоретики баьччев», «Социализм хьалъяр —ленинизма идеяш кхочашъяр», «Ленинизм — империализмана дуьхьале, дуне революционни хьаьвьца нердаккхар дукхьа лоаттабеча къовсама байракх».

Тезисаш Іомаенга шерра доьрзадаьд партийни дешара системе. Пропагандисташа В. И. Михальченкон Н. И. Струевис, марксизма - ленинизма лардаш Іомаеча школашкаш КПСС истори Іомада-ча школен занятеш а еш, цхьаш занятеш ю дешаш бараштa Тезисаш ца ерра дІайовзийтара.

Колхоза бригадашка, хьайбаш лелаеча фермашка, ремонтни мастерскашка болх беш я кйс-ленински хьалха школа. Цу школашка деша беІерашта хІана пропагандисташта ечь беседаш керттера тема — Тезисаш царна йоарра ювзийтар. Цу школай кулгалхоша М. Звягинцева, В. Астафьева, Н. Богатырева, В Сердюкова, кхычар кийчъаьча укх тематикех яьй беседаш: «В. И. Ленин — К. Маркс и Ф. Энгельсен революционни хьехам гениально дІахо дегІабоалабыр», «В. И. Ленин — керда тайпа пролетарски парти хьаьвр, социалистически революцие теоретики баьччев», «СССР-е социалистически революцие теоретика баьччев», «СССР-е социализм хьалъяра ленински плани кхочашъяр дукхьа парте лоаттабаь къовсамиь».

Колхоза коммунисташа колхозхошта юкъе парте ЦК Тезисех лаьца беш бол бокхха хьехама болх юбилейни шера юртбоахама вртала къахьегамхошта хьалхашка латтача аргІаларча боахама декхарашца бувзаболийт. ХІаьта цу балхо кердача шера хьалхарча дохашке а дика дика результаташ а тел: колхоза механизатораш балхаш дика вІаштІехьдаьхи техник бІаьстенна кийчъаьга, чакидоаккхаш боахи юртбоахама шурий ферме январь бетта юкъера лаьрхІача цхьан дийнахь хІора Іаттагра 10—12 килограмм шура йоаккх. ХІана хІора дешеи бийсенаш фермера паччахьалкхенна дІавла кхуьа шура тхьаь пакх центнер соагІа, вешта аьлча соакх январь бетта юкъе дІатийнача 10 процент дукхагІа я.

Дика кийча хьй жа Іангарa дехара, кхашна минеральни органически удобренеш дІаихкуьаш ба алаташи дуган кхедераш.

Тезисех лаьца лекцеш еша, докладаш, беседаш е дІаболабенаб «Знание» яхача общества юкхьенкер: организаце керже цун членаш. Лекцеш еш лекторагш: хьехархочо М. М. Бучелова, Ф. Ф. Черняггина, Л. И. Шемякина, агрономаша Н. П. Травина, Н. С. Вуеиче, ветеринарни лоро Н. Н. Коровина.

Тезисашта пропаганда яра дельцье лоархІамe бола бу станинерча культпросветучреждененшка. Культура ЦІерІе (директор коммунист М. Кочетков) баьчина хотаьь сайре хьй. Цун теме яр: «Сийлахь - воккхеи дог цхьаьхан». Из сайре йоаче хана цига дакъа лаьцараш ладугІийтар «Фуд Советски (аьдал яхар)» яха Владимир Ильича даь къамаьл тІеволча граммпластинкашна. Цу тайпара шн сайре кхы а чаккхьайна лаьрхІад. Колхоза къахьегамхоша тІа-тІа дукхагІе тернем тІабохийт Тезисашта.

Е. ФАРНИЕВА,
КПСС Шелковской райкома секретарь.

ДУКХАГІА ТЕРКО

Назрановски района къахьегамхошна боккхача бозаца тІанийцар «В. И. Ленин ваь 100 шу дизарах» йола КПСС ЦК Тезисаш. Уж хІара сата дІайовзийтаь дехко хІанo.

Укх шера январь бутт боллуш парте райкоме чІогІльача лекторий группана планах лаьрхІа да 30 темах 320 выступлени е. Из план кхочашъеш лекторий группа Ленински тематикех лекцеш цар района массайолче производствени участкашка, организацешка, учреждененшка.

КПСС ЦК Тезисаш къахьегамхошта дІайовзийтара тха района партийни организацена новкъостала яра КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропагандистий группа. Района дукхача боахамашка къахьегамхошта эьалдаьна КПСС ЦК Тезисех лаьца къамьлаш дир цу группа членаша.

Укх денощца парте райкоме КПСС ЦК Тезисех лаьца хьаьцарча партийни комсомольски организацешта пропагандистий лекторийн семинар хилар. Семинара доакъашхошта доклад йир КПСС райкома хьалхарча секретара С. Х. Гостемиров КПСС обкома лектора П. И. Есехос, кхычар.

Из лоархІаме документ [illegible] дІайовзийтара [illegible] вІаштІехьбаьккхаб тха района юртбоахама техникуме. Укхаза дешархой хІара группе лаьрхІа занятеш ю Тезисех лаьца. Иштта дика вІаштІехьбаьккхаб из болх «Электроинструмента заводе», «Назрановский», «Октябра 40 шу» яхача совхозашка, района кхыча предприятешка, организацешка.

Бакъда из болх дика лел ала йиш йолаш бац района цхьацца йолча организацешкен боахамашкан. Цу гІуллакх - биза теркан тІабахийтац трикотажни фабрика, автотранспортни предприятешанцарча партийни организацешка. Из дІахо иштта хилийта йиш яц. Массане а кхетада деза КПСС ЦК Тезисаш Іомаера къахьегамхошта вай лехха перспективаш дикагІа йовза а коммунизм хьалъяра декхараш кхочашде а новкъостал даш хилар.

И. СМИРНОВ,
КПСС Назрановски районни пропаганда агитаци отдела заведующе заместитель.

ГРУЗИНСКИ ССР. Шийх доахкача дарбаех дерригача дунен тІа довзаш да «Боржоми» яха минеральни хий. Из мел вай мехка мийна ца Іеш, Бельге, Югославе, Польше, Чехословаке, Франце, Америка ВІашагІкхийттача Штаташка, кхыча паччахьалкхенашка.

Дукха ха йоаццаш Боржоме, Кура яхача хин аьтта оагІорахьа, болх бе йолаеннай № 2 йолча шушашка хий чудеттача Боржомски завода корпус. ХІанзарча даймехка оборудованеца кийчъай керда предприяти. Деннен бийсанна 450—500 эзар шуша юзаш йола хий чудетта йиъ автоматически лини оттаьй цу чу.

Сурта тІа: № 2 болча хий чудеттача заводо эгара хьалха йиза «Боржоми» яха хий чудола шушаш. Царга хьожаш йоалл браковщица Кикнадзе Назибрела.

Г. Герсамия сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОМБАЕРА ТУРИСТСКИ КОМПЛЕКС

КъилбаселаКавказа лаккхача лоаман района хозача моттиге Домбае — хьалъеш латт СССР-е эгара йоаккхагІйола туристски комплекс. Домбайски шаьрача моттигера Лия яхача шаьрача арегга кхачалца дахьхад 660 метр хула канатно - подвесной некъаш. Кросельни никъ ба из, сахьата цо хьалгІа воаххь 1200 лыжник. Форда тІара тьал йистача 1730 метр лакха йолча Лия яхача шаьрача арара Муса — Ачетара яхача лоаман лоа уллача боса гІолла Домбайски шаьрача моттиге юха ІоиІалбола лыжникаш.

Домбаера канатни некъаш дІахо доахкаш да. Укх гаргарча богташка Русски яхача шаьрача моттиге тулларгда тросах даь тІий, хІаьта дуниа ха йлалехь болате бІоагІий догІарде Муса—Ачетара яхача лоам тІа, 3000 метр лакха кхочаш. Укхаза хьакургья дунен каlкъаціта юкъерча класса слалома — гиганта трасса.

Леонид ЗАХАРОВ.
(АПН).

№ 2 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Укх денощка кепатеха арадаьнна КПСС Нохч - ГІалгІай обкома пропагандаш агитацеи отдела аргІанара № 2 йола «Агитатора блокнот».

Из лаьдел «КПСС ЦК Тезисаш наьа юкъа» яхача передовой статьяца. Номера тІа кепатеха я парте обкома политически просвещене ЦІено кийчъаь «В. И. Ленин ваь 100 шу дизерга» яхача КПСС ЦК Тезисех лаьцача беседайн выступленейн тематика.

«Парте планаш — халкъа планаш» яхача рубрикина кІал кепатеха я Нохч - ГІалгІай АССР Госплана председателан мот. Е. Брыксина «1969 шера итогаш [illegible] перспективаш яха статья».

КПСС обкома политически просвещени ЦІено оттаь «блокнота тІа кепатеха СССР, РСФСР Нохч - ГІалгІай АССР [illegible] материалех [illegible] доклада, беседай тематика.

«Ленинахи ленинизмахи» — яхача рубрикана кІал кепатеха я «Ленина идеяш дог урауттаду» яха Н. Лыкова статья «Республике Тезисаш пропаганда яр яхача материалий подборкех.

«Довзол дехьара вахар» яхача разделе кепатеха я «Капитала мехкашкара классови тІом» яха Л. Григорьева статья.

Е. ГИРИНА.

БІаьстан балхашта кийчо еш ба Назрановски района «Экажевский» совхоза ремонтникаш. ХІанзале кхи трактор тоаь баьннаб уж укх кварталe тоае езаш хьайттанех. Массехк дийнахьа кхы а кхоь трактор тоаь ерзьа. Уж балхаш деча дика къахьегаш хьабоагІа слесарь - моторист Костоев Увейс, цьцна пхьар Оздоев Басян, тракторист Дикаев Исмаlил, Халухоев Уматгири кхы вoi Юсуп.

СУРТА ТІА: трактора ремонт еш ба механизатораш (дан вoie) ХалухоевгІар Уматгирaн Юсуп.

И. Плиева сурт.

ГОВЗАЛ ЛАКХЪЮ

«Малгобекнефть» мехкдаьтта промыслови управлене укхаргІа балхо ю [illegible] кхой квалификаци лакхъяр. Цу [illegible] керттера боккхагІболен инженерий [illegible] датта комиссеш. ДІадахача шера цу управлене кийчанр 100 болхло, планах кийчве везаш хинар 85 мара воацача, хІаьта дешара курсовой комбинат чакхъьккхар 25 саго.

Цу шера планех 600 мехкдаьттахочун квалификаци лакхъе езар, хІаьта лакхъяьй 638 сага квалификаций. Тайп-тайпара белха говзалаш караерзаьй 38 болхлочо, дикагІйола къахьегама методаш Іоманьй 80 саго.

Шоай хьаш лакхъяр [illegible] къахьега [illegible] инженерно-технически болхлоша. Цхьан шера бола [illegible] шехьа шоай квалификаци [illegible] йир 65 саго. Царех цхьаь [illegible] вай мехкарча мехкдаьтта [illegible] дакха лакхъяьй шоай [illegible]. Цох кхоачамбeo бац мехкдаьттахой, дукхаеараш заочно [illegible] шаш ба институташка, техникумашка, хІаьта цхьаберраш [illegible] лой — нагахьой сайрейшен [illegible] лаш чаккхоахаш ба. Уж [illegible] а 197 болхло ва.

[illegible] квалификаци [illegible] шой дукхаг[illegible] хьалха говзалла [illegible] квалификаци [illegible] тІехьа [illegible] парга-ра. Дукхайолча дакъе экзаменатораш хул керттерен боккхагІболен инженераш, отделий начальникаш, боккхагІйола геологаш, кхыбараш. Шолаьгіа професи караерзаеча чІоагІа новкъостал ду мастераш, бригадираша, лакха квалификаци йолча болхлоша. Квалификаци лакхъяра дола дешар чаккхдаьккхача болхлоша шоай кердача профессе [illegible] хІара [illegible] тІехкоачашъю нормаш.

Укх тІехьарча хана къаьстта чІоагІа боккха [illegible] заведенешка [illegible] йистера [illegible] къоначa болхлой. Цар квалификаци лакхъяра цахадеш [illegible] ду управлене, [illegible] курсаш [illegible]. Керда техникен технологии йовзийтара царна беседаш, консультацеш ю, семинараш чаккхйоах инженерно - технически болхлоша.

Мехкдаьтта промыслови управлене цехашка, предприятешка техникан — экономически темех лаьца 78 лекци йийшир, соахк цу [illegible] лаьмаш хилар [illegible] Волхлоша мехкдаьтта [illegible] езаелар «Мехкдаьтта запасаш меллий хара метода», «Мехкдаьтта [illegible] методаш» [illegible]. Дукхьал цу цхьан шера тха управлене хилар 36 производственно — технически совещани, цига дийцар кердача техникех, буровойн промыслови оборудованех дикагІа пайда эцара шоаре ца хулийташ бурув тохари яхараш санна дола дешаш.

Мехкдаьтта дакхара дикагІйола опыт йовзара тха управлене коллектива цхьан шера 43 экскурси йир 282 болхлочо инженерно-технически болхлочо дакъа а лоаццаш. Уж баха хилар «Грознефтьнефть», «Куйбышевнефть», «Суржанефть», «Татнефть» мехкдаьтта промыслови управленешка, кхычахьа.

Тха управлене [illegible] беш я укх тІехьарча масаьхк шера [illegible] Совет. Цо новкъостал ду вишекараша техучеба дІахьара, иштта кийбу оаха бокъонца бола специалисташ — мехкдаьттахой.

Х. ГАТИЕВ,
«Малгобекнефть» НПУ техучеба воккхагІвола инженер.

ДИКАГІА ПАЙДА ЭЦА ХИЙ ДЕХКАЧА ЛАЬТТАЕХ

Хий декха керда системаш хьаеш хилар, йолаш яраш эргалька тоеш хилар, хий декхача участкашка мелиоратиони балхаш деш хилар баьхьи долаш республика боахамашка хІара шера дукхагІа хул хий декха лаьтташ.

1969 шера республика дерригача боахамашка 102,2 эзар гектар хий декха лаьтта дар. Пятилетка дІадалача дий шера республике хий декха лаьтта 8 эзар гектар дукхагІа хилар, е 8,5 процент. Хий декхача дерригача лаьттах юртбоахама производстве пайда ийцар 97,7 эзар гектар яр, е 93 процент. Юхедисача 4 процентах пайда ыц йиш хилаизар 2,6 эзар гектар лаьтта гота чаккхьйначул тІехьагІа мара хий дилла кийчдан ца хаьараи 1,7 эзар гектара хий дуллуш йола системе эргальхда тоаеш хилараи.

Хий декхача лаьттех илат дІадуьц 56 процент да, доакъера культураш юьш — 26 процент. Республике илат дувча дерригача лаьттах хІама ца эшаш пхелагІа дакъа хий декхаш да, хІаьта баьпалараш дІадуьчо — 83 процент.

Хий диллача илат, баьцадараш, свекла, кхыйола юртбоахама культураш кхоаш ма хиллара дикагІа яьцукъ. Цудукъа хий декхача лаьтташкара 1969 шера 82,8 эзар тонн илат дьахкхар, иштта аьлча дерригача даьккхача илатах 29 процент. Хий дехкача лаьттара юкъера лаьрхІача гектара тІара илат 20,4 центнер, шекара свекла 257 центнер, генараш—14, баьцадараш — 135, коартолаш 77 центнер яьхар. Хий ца дехкача лаьтта гектара тІара юкъера лоархІаш хий дуллача лаьтта чул илат 6,9 центнер, шекара свекла — 76, баьцадараш — 53 центнер кІезигагІа хул. Хий диллача лаьтта 1969 шера гектара тІара лоархІаш тІаккхийта хьажиІаш 16,2 центнер яр.

ДІадахача шера хий декхача лаьттара гектара тІара лоархІаш Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхоза 500 гектарах хІирание тІара 28,2 центнер, «Кавказ» яхача 280 гектарах хІиране тІара 29,7 центнер, Сунженски района Кирова цІерагІча колхозе 31,2 центнер. XIX партсъезда цІерагІча колхозе 33,7 «Ассиновски» совхозе — 54,6, «Лермонтовски» совхозе 41,3 центнер хьажиІаш яьхар. ХІаьта Мичурина цІерагІча «Южный» яхачча совхозашка хІара гектара тІара 480 центнер соагІа шекара свекла яьккхар.

Республика дукхача боахамашка дика доал даш пайда ийбу хий декхача лаьттах, дика хьувту цу тІа дІанийна юртбоахама культураш. Бакъда из иштта делахь 1969 шера республика цхьайолча районашка хий декхаш йола лаьтташ хий ца дуллаш дитар.

Юрта боахама района управленейн боахамийн цхьабола кулгалхоши хий декхача лаьтта хІара гектарах боккъонца пайда эцаргболаш тІахьожам ца лоттабар. Бахьан долаш дІадахача шера хий ца дуллаш дисар 11,7 эзар гектар лаьтта, царех 6,1 эзар гектар оаха лаьтта я долаш. ВІалла хий диллаизар илат дІадувча 4,5 эзар гектараш доакъара культураш кхача 2,5 эзар гектараш. 969 гектар лаьтта хий ца дуллаш дисар технически культураш дІаюеча а, из хул 10 процент. 17 процент лаьтта дисар бешамашкен комсаш еІачей а хий ца дуллаш.

Хий дилла хинача 86 эзар гектарах 13 процент хулеча лаьтта чудолийташ мара хий диллаизар, 59,7 эзар гектара тІа вегетациони хьесапе мара диллаизар. ХІаьта шийх хан-хенахьа чудолийташ а шозза-кхозза вегетациони хьесапе я хий диллача мара биза пайда эцаргбац хий декхача лаьттах.

1969 шера вегетациони хана еррчгача юртбоахама культурех 40 процент хулараштa мара шозза хий диллаизар, кхозза а яхы дукхагІа а 19 процента. Дукхахча лаьтта цхьа мара хий дилладац. Хий декхача лаьттах 7,5 эзар гектар хий декхаш доаца лаьтта санна леладир.

Республика дукхача боахамашта вІалла терко яц шоай лаьттарча хий декхача системана ремонт ера а бола бульурбоалча хьал тІа хургІолий из хьаллоеттаере а.

Колхозашка, совхозашка, паччахьалкхен кхыча боахамашта 1969 шера боахамы чура хий дехка сеть, гидротехнически сооруженеш еха хилар бахьан долаш хий ца дуллаш 8 эзар гектар лаьтта, баьцадараш дуьча лаьттах 26 процент, 7 эзар гектар гаргга лаьтта хий ца дуллаш дисар цхьа техникех ца тоьарах.

Хий декхача лаьттах пайда ца эцаш дукха лаьттаж дисар 1969 шера Урус-Мартана района совхозашка — 2041 гектар, Гудермесски районе—3031 гектар, Наурски Шаьлен районашка — 1,6 эзар гектар соагІа. Шелковской района 1211 гектар соагІа.

Юртбоахама культурашта пайда а боаргІача бовраиах а хий диллара боккха лоархІам болаш а хий диллара способаш.

Республика хий декхача лаьттана 1969 шера хаьрешка хий диллар 30,2 гектар лаьттана дегІа хІиесаче хий дехкача машинашца — 30,3 гектара, волосаша 8,3 эзар гектара, кхыча способашца — 16,8 эзар гектара. ДоакІаш хьесаче хий дехкаш доле лаьтта хІара шера дукхагІа хул. 1967 шера иштта хий дуллаш йола лаьтта 16,2 эзар гектар мара дацар, хІаьта 1969 шера 30,3 эзар гектар дар из, е хІама ца эшаш шозза дукхагІа. ДІадахача шера харшашка хий дилла лаьтта хий дехкача дерригача лаьттах 30 процент дар, цунах 1087 гектара тІа хий диллар турабашкен сифонашкен гІолла. Дуккача лаьтта (хий декхача дерригача лаьттах 15 процент) хий диллар лаьтта къайла лакхалца тІаьхам. Цо лаьтта уккаргдекхІарал соагІе, дир а ду. Цу тайпара хий дуккхача лаьтта диллар Шелковской районе 5,4 эзар гектара тІа, Грозненски — 1,9 эзар гектара тІа.

Республика волгодашкеи совхозашкен дукха я дождевальни техника, бакъда пунаш цхьадолча боахамашка цабоагІара пайда эцаш. Масала, Шелковской района Ленина цІерагІча колхозе 9 дождевальни установка я. Дале а хий дилла лаьтта 70 гектар мара дацар. ХІаьта цу района «Коминтерн» колхозе уж 4 установкана 30 гектара тІа мара хий диллайир.

Хий декхача лаьттах иштта во пайда эцар бахьан долаш 1969 шера дукхагІа хилар гектара хьунаьахь лохбаь боахамаш. Хий декхача лаьтта илат дувш йолча 63 колхозаи совхозаи 31 боахама гектара тІара 20 центнерал дукхагІа дакхаздир. ХІаьта из хул республике юкъера лаьхначул кІезигагІа. Геттара кІезига хьажиІаш яьлар хий декхача лаьтта гектара тІара «Пликовски» совхозе — 10,5 центнер, «Юбилейный» — 15, Гудермесски района «Дружба» колхозе — 9,1. Наурски района «Россия» колхозе — 9,9 центнер. ХІаьта Грозненски района Ленина цІерагІча колхозе гектара тІара генараш 4,1 центнер мара дадаизар, «Степной» совхозе — 3,8 центнер.

Цхьадолча боахамашка кІезига доал дуга. Масала, Шелковской района Ленина цІерагІча колхозе гектара тІара 14,2 центнер мара даьнзар дуга. ХІаьта кІа цу колхозе 4 центнер дукхагІа доалар Кулгалхошна бола лерттІа вІаштІехье ца баккхараи тІахьожам ледара лоаттІабараи 40 гектара тІа дІанийна дуга дайра. Цу района «Путь к коммунизму» яхача колхозе гектара тІара 16,8 центнер мара даккханзар дуга, хІаьта кІа 23,8 центнер даьлар.

Республика дуккхача боахамашка хий декхача лаьтта кІезигагІа хьувташ культураш хий ца дехкача лаьтта чул. Масала, Грозненски района Ленина цІерагІча колхозе турадьа бийна мукх хий декхача лаьтта хий ца дехкача лаьтта чул 3 центнер кІезигагІа баьккхар гектара тІара. Сунженски районе «Путь к коммунизму» колхозе баьцадараш хий дехкача лаьтта гектара тІара 130 центнер мара даханзар, хІаьта хий ца декхачара — 200 центнер.

Юрта боахама специалистий, боахамий кулгалхой декхар да хий декхача лаьттах пайда эцача дало кхочеш боацараш укх гаргарча хана дІадоаха а 1970 шера цу лаьтта дІайийна культураш хий ца дехкача лаьтта хулучул дикка дукхагІа хьувтъаергІйола гІулакхаш де а.

Лоаккхача хангра курсаши сентябранен кхоачамхилал нолиавалышкаш кийче беза, бараькашца а инвентарашца а уж ІалашІе беза, хий декха сеть, гидротехнически сооруженеш тоаь кийчъе еза.

Дерригача къахьегамхой а совза, хий декхача лаьтта къахьегача кьыла декхар да шоай балла тІеть доаккхий производствени толамаш деза, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара дикача толамашца кхачадеxар.

Е. ВИНИНИК,
Нохч-ГІалгІай АССР юртбоахама министерства хий декхача лаьттай отдела керттера агроном.

КХОМБАРА ТІЕХЬА

ДІадаха шу дика чакх а даьккха слахкача къахьегама толамашца дІадоладьд пятилетка тІехьара шу Грозненски локомотивни депо коллективо. Январь бетта цхьан тІехкоачашьннай по.

В. И. Ленин ваь бІаь шу дузача дениа сийлена вахъабаxара московски ткачихи нов Иваникове дІайолаьь инициатива хьал а даьца, материалаш, дизельни доагор кходара чІоагІа къовсам лоаттабу депо болхлоша. Нагахь рейсе из машинистоша итташ, бІаьш килограммаш дизельни доагор ца кходеш. Иштта къахьегар бахьан долаш соахк машинисташа кходаь дизельни доагор 40 тонн я.

Уж къахьегама толамаш кхы а сладмакаш дІадоладьд юбилейни шу депо дукхкачи машинисташа. Дукха ха йоаццаш коммунисти, машиниста Вельмяс Владимире дика рейс йир. Грознера Махачкала йодача беза мухь тІаболче поездаца планех лаьрхІа хинначул соагІа цо дІабихьар эзар тонн мухь. Иштта хьинаре къахьег укх шера машинисташа ия. Василенкос, Маслова Кондратьева, Игнатенкос, вежараша Потемкинтlар, кхы дукхачар а.

Цхьа шу дІадахийтац дизельни доагор кходара шера задани тепловоза машиниста Шмаргунов Александр Ивановича тІехкхочаш ца ей. Материалашта, дизельни доагора кхомбара тІехьа депо эгара хьалха инициатива дІайолаьр ва из. 1970 шера 22 апреле кхачалехьа 11 тонн доагор кходе социалистически декхараш тІаийца цо. Цун чотах дІа-юха бига йиш я цхьайтта пассажирски поезд.

Ший декхараш, толамца кхоачашдаь депо хьалха латтача машиниста. ХІанаlлоьа кходаь дизельни доагор 14 тонн я. ДикагІйолча опыта школе пропагандиста ва из. Цу школе укх дІабахача шера 40 тепловозий къоначо машинисташта, ужжал болча шар гІончашта поездаш лелаяра дикагІйола методаш Іоманьй. Цох хьахиннар дика да. Дукхахча къоначa машинисташа дикагІйола методаш кара а ерзаьь графиках лелаю беза мухь тІабола поездаш, кходу дукха доагор. ДІадахача шера цар дерригa а паччахьалкхенна кходаь доагор 217 тонн я. Депо партийни организаце дукха кхетама болх бу коллективa юкъе, оарцагІбоах цо болхлой хьалхашка латта декхараш толамца кхочашдара.

Депо коллективо толамца кхочашду Іилман ларда тІа къахьегам вІашагІехьбаккхарен керда техникех технологии производствана юкъе кхахьерен хьалхашка латта декхараш. Къаьстта дика лел из болх тепловозашта ремонт еча.

Цига дика лакхъенна производства культура. Царна ремонт еча цехашка масаза цІена хул, порядок я. Смотрови каналашта обилповка яй металлически плиткашца, цехашка боагаш я кийнахьара сердал тела лампаш, дукха эззи латт цу чу. Пенашта хьалтеха доахк лозунгаш, плакаташ, цар тІахьех В. И. Ленина ваь бІаь шу дузача денна сийленца хаьхабаьхара.

Керадар, прогрессивни дар производства юкъехкуьаьча хьалха латт коммунисташ, комсомольцаш ив. Стрекан, Тетиллин, Поплев, Лукин, Волчатников, Авдеесов, Алпатов, Мельников, кхы дукххабараш я.

Плановани экономически стимулировани кердача системах бола баьча депо хІара участки коллективо шерра юкъехкуь хозрасчет. Нагахьа ханна лаьрхІачул соагІа ахча доадеш моттиг нийслой аха дІадоакх из кхочамбоамар. Иштта къахьегар бахьан долаш шера паччахьалкхена депо ба пайда 1 миллионни 211 эзар сом да.

ДІадоладенна пятилетка тІехьара шу. ГаргагІерт В. И. Ленин ваь бІаь шу дуза деза цІей. Цу денна къахьегама соагІат кийчдара хьинар айденна къахьегаш ба депо болхлой.

М. ПЛЮЩ,
КПСС Грозненски горкома инструктор.

1940 шера декабрехьа цхьан дийнахь сий болу гIулакхе ваха 34 кавполке вар со, Г. И. Котовске цIерагIча 3-ча Краснознаменни Бессарабски кавдивизе политотдела инструктор со хиларх тарра, полке политзанятеш мишта лаь а комсомольски болх малагIча хьал тIа ба а хьожаш. Полка командира заместитель вар къьанотован, массане а дика лоархIаш, опыт йолаш вола политболхло, башха дика спортсмен дошло батальонни комиссар Павел Порфирьевич Брикаль, полка пропаганда инструктор вар Марохоев Сагит. Дахар-денар хьтта дайхачул тIехьагIа, дешар хьехача цхьан классе дIачуэттар со: Гера тIауллача истола хьалхашна эагIар тIахьежача кхы белгалдайнна ер ма дий айнэ хIама доацаш вола къонэ цIеесхарко. Юккъерча детIара, гIийло, Iаьржа бIарг - цIацкъам а, бIарахьнкэр цIенхаштта а долаш вола из, гучоя, Кавказера хила мегаш вар. Тхо дIачудайча уроэттар из «смирно» ахача командагIа нийсвенна. Станкови пулемета оатхалаш вдар истола тIа. Цу бIухоа теркам тIабахар со. Аз хьаттар цунга:

— Тайпан цIи фий хьа? Цо, эрсий меттала цъамаш шаьра хьа а ца дулуш, жоп делар:

— Са тайпан цIи Нурадилов я.

— Тха дивизе мичара ваяв хьо?

— Кавказ. Хасавюртовски райкх, Минай-Точай юрт. Гаьна я.

— Фу къамах ва хьо?

— Со аьккхе ва.

Цу тайпара къам довзаш вацар со. Кавказера цIеосхархой тха дивизе массала дукха хиннабале а. Марахоевга хаьттар аз. Цуна а ханзар. Тхона из ца ховьга за а денна. Нурадилова тхо дух тIа дальхар:

— Аьккхий — из аIенига къам да, нохчашха лоархIаш. Нохчий къам оалаш да. Лоьман нах.

— Пулеметчик ва хьо, кодкъост Нурадилов?

— Вац. Пулемет тIалоаттаи тачанка лохкаш ва со. Пулемет Iомае безам ба са.

Цхьабакъда, цIерша хала я укх оатхалий. Цу ханна классе хьачувальлар пулемета взводе командир лейтенант Девит Олег Васильевич. Цо дийцар:

— Нурадилов — хила гIерташ бIухо ва. Говраш лахха йовш майла тIеэ кхы пхьаькха ван, дукхаеза цунна уж. Пулеметчик хила чIоагIа безам ба укхан, цхьабакъда эрсий мотт ца хараз хIама укх сахьата хало да. Цудухьа политзанятешка хьа а гIатта шийна хетар хьадуца хьа хотт ше доллача хIамах теттара дика кхетадахьа а. Аз цунна эрсий мотт хьеха оттаваьа сержант комсомолец Колесников.

Нурадилов Ханпашийнара са хьошал эггара хьалха иштта тоссадалар.

1940 шера Iай говраш Iалашьяра деькъе лелевча ахьа йтогаш ер дийне доакъашиа. Уж ктогаш еча цхьан комиссеца хила [illegible] са я.

34-ча кавполка говрашка хьожаш дар тхо. Полка командир вар спорти говраши дукхезаш вэача политчеста дайкъерча шийн заместителех вов. Брикелех вовзаргвоацаш вола майор Шмуйла Сергей Трофимович. Цо вошаш бIара а хьеже тIех йовлийтар по хIера эскадрон. Цигга вар кулеметни эскадрона командир воккхагIвола лейтенант Кальченко а.

— Говраш а уж а, — йоахар цо сога, 5-ча эскадрона говрашта пIаьг тIа а хьуакхаш. — Укх сехьате сахарга хьожаргва хьо. Говраш лехкаш цхьа нохчо ва са, Нурадилов яхаш. Цунгара йиь говр — ломаш да. Эскадрона эггара дикагIа а уж, хьайна бIаргатугргья хьона.

— МалагIа Нурадилов ва из? Пулеметчик хила безам а болаш, эрсий меттах дика ца а кхеташ вар-и ваш из? — хаьттар аз.

— Из ва. Хьона евнах вовз из? Аз дийцар цунна тхоай хьошал мишта тоссаденнад.

ФАШИСТСКИ ГЕРМАНИ ЙОХАЯЬ 25 ШУ ДИЗАРГА

ЦУН ВАХАР— КАГИРХОШТА ХЬОКХАМ

Пулеметчикаш болча дIатIахьахар сон Кальченкок. Нурадиловна со дIабIарахьежача, из хIанз къонахчал тIадена, кхы а дукхагIа онданальча санна вар. Нохчий меттала юкъ-юкъе дош а кхоссаш, кулг а хьокхаш хьестар Ханпашас ший говраш.

Хьажа аракьхача говрашта юкъе эггара дикагIа лаьрхIар Нурадилова говраш. Цунна кхы са а ца тохаденна сег сел хоаставара тIеравоацача инарал - майора Малеева эккхийта аьлар.

— Ноакъост Шмуйла, из говраш лехкар хоаставаш фуннагIа дахь а цхьа хIама де веза. Тоэм болаш говраш я цун враш, вле хIэма дац.

Таннка хьаттар цо.

— Тайпан цIи фий хьа? КIант ва. Аз баркал оал кьона.

— Са тайпан цIи Нурадилов я.

— Дог тохаденнем хьа хеташ хилар къайладахьа а гIерташ, вай салтаеиа массала оаллача тайпара Нурадилова аьлар:

— Советски Союза служу!

Кальченкос, кхы са а ца тохаленна, вола а къежаь, сона хьегIа а вена аьлар:

— Мишта дар из хьего аьхар? Пожикхаргйий оаха хьалхара моттиг? Цунах нийко а яц. Хезарий хьона, Малеева са Нурадилов мишта хоастэвар? Хьайна из хой хьона, цунга баркал элийта мел хала да.

1941 шера бIаьстан юкъе полка тактически учениеш йолалар. Цига дерригa дора тIабоагIаш тIема дукхалоттара: наступлени е, оборона лаца Iомалора. Цу тайпара учениеш тха дьалагIа массаза а гуранье хулар, цхьабакъде, укх шера бIаьстан юкъе йолаенаар уж.

34 кавполканаара цхьадола дакъош Дрэга яхача юрта юкхе гуйнаш тIа оборона лаьца латтар. Керттера низзал наступление еш дар. Занятеш еча хана наступление болхарий аьрда ткъам хьаллацанза баргболаш бацар. Брикела лаьрхIар пулеметаш дIахьалаца а хьа «моастагIчуна» тIама бIенаш дозаде. Говраш лехкаш бола хьибораш а сакие, из приказ кхачарга хьежаш вар Нурадилов. Шийна белгалаьнча моттиге ше ма йодда дIахьийдар Нурадилова тачанка. Ше из йодда йодаш йоле тачанка цо хьахьовзаэвь юха а ерзаеь, «моастагIчоа» эггара хьалха дов доладир Колесникова.

Массех минут яьнача гIолла пулемет ихмчаэья йигар Нурадилова лохкаш волча дин «лома». Хьийдда доладьч санна масса моттигаш хуваш, «моастагIчоа» доа деш хьувзар Нурадилова тачанка. Комдив Малеевн юкъерчел деш бараша бар Колесникова пулеметни расчете бу болх вувш. Цар дика лаьрхIар пулеметчикий гIуланкаш.

Учениеш тIехьагIа къестеш воначa хана инарала Малеева къьастта белгалдаьккхар сержанта Колесникова расчетон говраш лехкача Нурадиловeн учениеш скхев говзен яь хилар. Царна баркал кхайкадир цо.

Цкъа Кальченкоца къамаьл деш са волча хана Нурадилов хьттар яз цунга; пулемет етта Iомавенавий из?

— Iа яхар дац, — аьлар Кальченкос, — кхетам болаш эIамига сег хинна хиния хьона из Нурадилов. Кхы тIера ца воалаш пулемет Iомавь хьнния. БIаргаш а луйнадий чIега дьадаIашагIа а боакх, чохи вIашагIа я боал. Пулемет дика етт, кхычетел цхьаболча пулеметчикашчул а дикагIа. Хоаргда-кх, цунах шоллагIа номер вича фу дар-хьогI яхаш а ва со.

ТIом хьале хьалхагIа дар из къамаьл тха хилча.

...1941 шера сентябрь бутт боаш Савинцы яхача юрта юкхе (малхбузехьарча Полтавера Псел яха хий) оборона лаьца латтар 34 кавполк. Цу хана полке хила вийзар са. Iурре а денз йолайир моастагIчо йоккхий тепаш етта. Из дов дальдолланехьа я, дукха ийзаш вIашагIа я теха наступлени йолайир немцаша хьалхаьнха танкаш а йолаш.

Гобеш латтар полка, нунара дукха мах боабора. Псел яхача хии малайбоалехьарча йиста тIа кхаччалга тIехьашка доала аьнна приказ делар Брикела подразделенешка. ЦаI мэра доаца тIий бомбаш йийтта лотадьлар. ТIабогIаш латтар немций. Цхьабакъда бIукой лодкашта тIабайлар, хIиьта цхьабараш маьнагIа сехьа боьлй датаххь хи чу говсабелар.

Цу ханна бIоргаяйра тхона тIаь тIа гIолла хьийдда йода пулеметни тачанка. Говраш лохкаш ваьгIар малия къоостэдулургдолаш дацар, кIури дохи лоокъэ дар. Цхьабакъда, массехкаекхьера ала а бахьна доагаш кннача тIаь тIа гIолла маьрша дIехьайиккхар доний дар. Из кIант малва ха дог эттар са.

Сарраяь пулеметни эскадрона вар сон Марахоеви. Кальченкос, дийцар, моастагIчо атака йолаьвча хана шин дакъо йийхьакр полк, яхаш. ЧIоагIа кхерамеча хьал тIа дар гIулакхаш. Минутошка къаста делаш дар доала хIама. Нурадилове аьттув баьккхар. Тачанка тIа шин пулемет а оттаьв, чоахаш хинна шин бIухо цу тIа дIатIа а валле, дукхьал немцашта хьалхашкара ше ма йодда тIаьгакха хийцай цо тачанка. Адам нецдалдала тамаш йолаш цунах тIех а ийкхе, маьрша аьсаь.

Из шийна дIахазачул тIехьагIа Брикела цигга распоряжени еннай цунна совгIат дала оттадс аьнна. Дивизе штабе со юхакхаьчача из деналла гIулакх политотделе дIадийцар аз вокккагIволча батальонни комиссаре Братоев Альмада Махьмада, Цо сега дикла ле а дийгIа аьлар:

— Котовший турпалеча гIулккий лоархIам бе дIадолладела дела вай, хIанз тетрада тIа дIаязвел Нурадилов. Корпуса политотдела начальникта йоьхийтаче политдонесене тIа а белгалдинарга из гIулакх. ХIаьта из гIадвакц из кхочаче а дир.

Гурахь (массагIа аьлча — ноябрь бетта хьалхарча денош) тха дивизи тIам тIара юха а яккха, вай тIатоха а салаIа а яийтар. ТIехьашка а даьнне Воронежски областерча Буденый йовкъа моттиге дIаэттар тхо.

Цига цкъа пулеметни эскадрона политрукнна къамаьл деш волча хана, Нурадилов хаьттар из цунга. Политрука бIарг сийрдабелар:

— Парте из ьхьчуздалга дувне безам болаш ва со цунца. Дика бIухо ва из. Эхь, эздел, хьинар, денал, долаш. Пулемет чIоагIа дукхаеза цунна. Эскадрона командиро говраш лехкачара хьа а ваьккха Колесниковна шолагIча номерала хьожавьа из. Ше яьхар кхочашдаьа. Эрсий мотт а тоьал дика шьабенная. Пулеметчикалла хьожаваь чIоагIа раьза хиннаш.

1942 шера дукха хIама на эшаш бIарчача Iай тIом бе бийзар тха хьалагIа Орловскии цул тIехьагIа Курскии областашка. Укх тайпара эпизод датайоагIа сона.

...1942 шера август бутт боаш Букановски станица районе Донал дехьа а яьнна Сталинграде гаьнна хьалхашкахьа фашисташа лера тIом болабир 5-ча гвардейски кавдивизе. 17-ча гвардейски кавполка лекхар тIедожадир 217,4, 220,0 яха лакхаленаш хьалувна. Серафимовичагахьен Дона гечошкахьа немций чакх из боалийта. 217,4 яха лакхале чIоагIа лаьцца лаьттача эсарий штрафной батальона дукхальотта йийзар полка. Уж цигара тIехьашка кхоссара ноакъостел дар шин пулеметаца нар тыла а ваха, цар лийне кIийленаш йохаьча Нурадилова. Цу ханна эскадронаша фронтагахьера хIама тохар, дика аьттув а баьнна хьалаьцар хьалхагIа 217,4 лакхале а, цул тIехьагIа 220,0 лакхале а.

Сентябрь бетта хьалхарча денношка Iалаьмита лира тIом эттар цу лостамтахье. Алхха 1-ча сентябрерча цхьан дийнахь тха юхатоха йийзар 38 танки пхьа полк хиллал йола немотен.

12 сентябре Iурре а денз дIаболабелар боккха тIом. ГIулакх кхерамеча хьала тIа эттар моастагIа 17-ча полка оборона хоада а яь цунна гобе тарлуча къаьча хиларах.

Цу ухаэреда минуташка шин боккача гупа босешкара шей «максимкаш» гучадоккхар Нурадилов. Це тIех - тохар меттала тохам бIаьккега кхачалча фашист вожавир. ТIехьашка бовлаша баргбоалча кхоачабар гитлеровцаш. Цу хана кота чоа йир Ханпашийна, хIаьта а тIема юкъера валазвар. ШоалагIа атака йолее кийчлуш ше волча хана моастагIчо чIоагIа дов доладир. Позицеш хуша йийзар. ХIаьта немцашта хоа чухехкача хана са ца доаккхийташ ала тIалаьллар царна Нурадилова. Цхьаькха кхо ца тутташ еттача Нурадиловски очередаша кхы хьатIа ца а бита, тIеххьашкаьа бахьлар юлебиса немций, ку яра юкъе шоайчер дукха доаьай а доадийташ.

Нурадиловна лаьла мина кийхар. Нашкна пуххар гаргI. Варгвоашаш хиланар чоа. Ноакъостaшa кулг бола тохаш тIаьхллар из гIудалкха тIа. ХIаьта мелсанботе дIаккхечалелье сецар Ханпаша.

Иштта хьалар Даьхен башха-дикача патриота, майрача пулеметчика, гварде сержанта Нурадилов Ханпаший вахар. Цхьабакъда, хIаьнга дакар са ца кхоадеш фашистех летача цунна карагIдайнне хIамаш: вийна 920 гитлеровец, кара воалавь 12 фашист, моастагIчунгара аьнньакха 7 пулемет.

Нурадилов вийнав аьнна шийга кхаьча дивизе командира гварде инарала Н. С. Чепуркина приказ делар цунна Советски Союза Турпала цIи язйийта сей чакха материал кийчье аьнна.

Цу сахьете релаци оттаэ вола велар 7-ча гвардейски кавполка командира заместитель гварде майор Доваган Степан Дмитрийевич. Дивизе политотдела начальника заместитель хилларг торра са а болх бе бийзар релаши оттаеш. Нурадиловна карагIдаьйннача дерригача деналерча гIулаклех йола даннеш гулье а совгIат дехача листа тIа уж дIаязье а сэар. Материал кийчьэь чьннчачул тIехьагIа из дика Iо а йийша, аьлар Николай Степановича:

— ЧIоагIа халахет сона Нурадилов вийна, дика пулеметчик вар из, дика хинна а ца Iеш тIехдика вар. Де тарлуш мел доле хIама де деза Нурадиловна карагIдаьйнна денлерда гIулакхаш еррига дивизена дIадовзийтара. Шоай тIема дейкар кхоачашдара, денала, майрала, моастагIчоа меттахь етта вара Нурадилов массанена а дьохам хилийтара.

1942 шера 21 октябре «Красная Армия» яхача газета тIа кепатехе ераьнинай «Вай Даьхен майра рицарь» яха М. Гусейнова язьйоккха статья, хIаьта 31 октябре «Известия» яхача газета тIа «Кавказа воI» яха М. Рихова статья. Карара ца доалийташ йIаькхача хана лелалир оаха уж газеташ, цар тIера йора политинформацеш.

ТIемахой Iадалагiа дииза сий а деш. Сталинградски областа Букановски станице вежарий каша дIаверхар Нурадилов.

Цунна карагIаьннача деналерча гIулакхий лакхо мах бир Даьхено. 1943 шера 17 апреле дахча СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа Советски Союза Турпале цIи елар Нурадилов Ханпашийна велначул тIехьагIа, из сий долаш хилийтар дукха.

Майрача гвардейца - пулеметчика Нурадилов Ханпаший цIи Сталинградски памятника - ансамбла цхьан Iоавье тIа язийнад.

ХIаьта тхона, 5-ча гвардейски Н. Котовска цIерагIча кавдивизе ветеранашта цIаккха а йицлаш тхоай тIема соратника, майрача тIемахочун, пулеметчика гвардейца Нурадилов Ханпаший цIи.

Цун вахара денелера гIулакхаши массаза а вай кагирхошта бола хьоккам хила беза.

Александр ОЛЕЙНИК,
запасера гварде полковник.

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Домодедовски районе а «СССР Госфильмофонд» кинофильмай шоай тайпара хранилища. Коллекце дуцен тIарча 28 исхара 35 эзар инвентарзина да. Укхаза дада киноленташ пайда ца эшаш дисаш. ЙIаькхийча архивни материалах пайда эц иттаэш кинеостудеш.

ХIанз, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара кийчо еча денношка, Госфильмофонда коллективо боккха болх баьб Владимир Ильича сурташ тIадола шоай тайпара «кадраш» юхаметтаоттадеш.

СУРТА ТIА: пленкала обработка еч нана. Хьалхашкаьа пронышна М. Шмырева.

В. Куваев сурт.
ТАСС фотохроника.

БЕХКТОКХАМЕ ДЕКХАРАШ

ДIАДАХАЧА шера хьалхарча кварталашка чIоагIа эсала лелар «Чечингсельстрой» треста болх, цхьабакъда тIеххьарча бетташка къьастта чIоагIа дьалар айдения къахьийгар гIишлошьераша. Из бахьан долаш хьалъаь яьккхар шера 120 эзар кубически метр аьшка бетон кийчьеш йола Аргунски промбаза, 24 эзар exкача котамаш лаьрхIа йола Староюртовски птицефабрика, 600 бежана лаьрхIа "Гвардейски" совхозера шин коровник, 4 бIаь моттиг йола общежити, Серноводски «Сельхозтехникана» лаьрхIа 40 квартира йола цIенош. Шалта бытовой гIулакхаш ду комбинат, Наурски района «Победа» яхача совхозe 640 моттиг йола школа, кхийола лоархIаме объекташ.

Уж хьалхьегама толамаш даха вIаштIехьдалар пусковой объекташ ший ханнахьа хьалъаь яхаре треста болхлоша берригa низ тIабахийтар бахьан долаш. Хоаш малилора треста коллектива баьха практика наст-наста ниэслуш а цхьан материальни - технически ресурсаш дIа - юха а йийхьа ший ханнахьа пусковой объекташ хьалъаь из йоахаш моттигаш. Из бахьан долаш дIадахача шера кхоалагIча квартале еррагча объекташка хIама дац аьний балхаш сецайнар. Треста кулгалхоша дIа - юха лелача механизированни колонни гIишлон - монтажни управлений кулгалхоаша цхьана белгальйккхар 1969 шера хьалъаьккха еза объекташ. Цу гIулакха тIабоарабир цар шоай беррига низ. Пусковой объекташ хьалъаь яха оача ханага а хьежа, шоай торокашка а хьежа кхоачаме доладир балхаш. Пусковой объекташкара гIишлошьера балхаш чакхдахара субподрядни организационна цхьана графикаш оттайир.

Треста кулгалхойи цуниэ чуйоатIача управлений кулгалхойи вIаштIехьдальлар хьалхашка хьттa декхараш толамца кхоачашде. Графикия лаьрдхIача тайпара лакха дикал йолаш кхоачашдора балхаш. Субподрядни организацешта мaзаша балхаш хулийтар. Лоацача хана дальхача къахьегама толамаша къьегга хьальонх гIишлош хьальъара дешаш ханнахьа къеста а деш треста кулгалхоша къахьетам нийса вIаштIехьбаьккхача цу коллективо шерра-шера пачхьалкхен план кхоачашъергхилар.

Субподрядни организацей коллективашта «ха тоьацар», графиках вIаштIехьдалаш баллаш, хIана аьлча дукхача объекташка дIа-юха йийхьа яр материальни наькен ресурсаш, къьастта декабрь бетта а йолаш. Масала, субподрядни организацей МК-60 специализированни управление СПМК 661, кхийолча организацей объекташка болх беш цхьайолча хана ши-кхо саг мара хилацар. Цу объекташка бела беш нах ба тха яхаш бехказе вала гIерташ хулар кулгалхо. Цхьаболча кулгалхоша кхетадиц шоаш гIишло хьалъеча мел цах эш. Цудухьа каст-каста субподрядни организацеша гIишлош хьалъяра графих телхаяь. Цу гIулакхо дьахьонх нийслуш долча кхвачамбоацаршта бехкевар кулгалхо хилар. Цхьаболча кулгалхоша кхетадац план кхоачаш ца яр бахьан долаш пачхьалкхенна мел зе ду, цу гIулакха [illegible] хилар.

ХIара гIишлошьеча организацешка кулгалхойоа боаза безаш ба шиi бе беза болх. Социалистически декхараш тIа а ийдеш кхоачаш ца деш бола кулгалхой бехктокхаме оза беза.

«Чечингсельстрой» треста доазаa къахьетама толамаш дукхача дальзе тийша да заказчиках. Заказчикаша шоай ханнахьа хиликтаца эшаш йола документаци, дукха халонаш дуаьыл уеттаю материально - технически Iалашоа гIулакх во латтар бахьан долаш. Цхьаболча заказчикашта шоай декхараш доваца, уж кхоачашдара ханнахьа оарцагIдалац. Дукхачa колхозий кулгалхоша шоай карттера декхар лоарлI гIишлошьерашца договор дар, цхьабакъда царна эшаш йола материал Iалашъяра дукхе сагота хилац уж.

Серноводскера 40 квартира йоаж цIеношта 4 бIаь моттиг йола общежитин цхьан юкъе бола бергболча котельне квартираш йохьергйолаш дIачуеннай, хIана аьлча заказчика дукхача хана вIаштIехьданнадац цига эшаш йола оборудовании автоматикаш Iалашъе. Цу тайпара сурт да Алханчуртски совхозе хьалъаьча гIишлоника гур а. Соаги хьалъяла езаш яр цига котельни.

ДIадахача шера планаж Наурски районе «Победа» яхача совхозе хьалъаь яккха езаш яцар 640 моттиг йола школа. Цхьабакъда цу совхозе кхаь снеиагIа деша дагIар бераш. Из школа снеагIа кьалъаь яккхара шоаш бехктокхаме хилар кхетадир СМУ-4 гIишлошъерaшца. Цудухьа шу чакхдалалехьа хьал а яь болх бе болавийтар школа.

Цу дерригача масалаша хьахьокх заказчикаша шоай бола тесса лелабелга, цар бехках хьалъаь ца йолаш дукха объекташ йитар соахи. Треста коллективо кхоачашъяннар шера план. ДIадахача шера нийсденна кхоачамбоацараш укх шера ца хилийтар дерриге шоай ницаш оарцагIдаха деза юртбоахама министерства. Кхетама бола бе беза цо совхозий колхозий кулгалхошта юкъе, цахалдаш тIаьхожам лоттабе беза лоархIаме объекташ хьалъяра гIулакх мишта лай хьожаш. ГIишлош хьалъяра бола ритмично дIабахийтара берригa низ оарцагIбаккха беза КПСС райкомашеи райисполкомашеи.

«Чечингсельстрой» треста кулгалхоша дукха кийчоч балхаш ду хIанз юбилейни шера плани тIайийна социалистически декхараш толамца кхоачашдаре. Цу гIулакха оарцагIьала еза треста ерригa отделаш, звеньяш, гIишлон - монтажни управлений коллективаш, тоабе беза партийни организацешна а шоай болх. Керттерча лаькъе гIишлош хьалъяра болх дIа мишта бода хьожаш тIаьхожам лоттабе безараш уж а. Iилман ларда тIа вIаштIехьбикхе беза къахьегам. Керда техникеи технологии производствана юкъе а кхухьаш хьальеча гIишлой дикал лакхье еза, царга дIабоада мах лоабе беза. Йовкх - йоагIача дIанийсъе еза гIишлошьеркий кадраш. Уж еррига мероприятеш ханнахьа чакхъяхара цахаддаш тIахьожам лоттабе декхарийла а гIишлошьеча организацешкара коммунисташ.

К. САЛТАХАНОВ,
КПСС Нохч - ГIалгIай обкоме гIишлон отдела инструктор.

ДУБНА. (Московски область). ТIаьхьшу хьалагIо ядерни проблемай лабораторе 680 миллион электрон - вольт низаца бола бе йолалийтар протоний ускоритель — советски Iилман техникан дукха хьашатер.

Iалальнте [illegible] хьалбир ускорителе [illegible] лакхача энергей физика [illegible] лаборатори тоцкалаш де.

Шин тайпара дика ускоритель синхроциклотрон шоай мукъагIа йолаш а укх массех шера из ергйоахаш тоеш а болча лаборатора болхлоша дахь дукха тохкамаш дунеи Iилме де а доагIаш къоабалдаь тIанийцад.

СУРТА ТIА: шин духь полхоша фокусировка яь бета физически прибор - спектромете кийч а шоай болхе шаар а хилийтай ядерни проблемай лабораторе. Электронийн позитронийн спектраш Iомавара эксперименташ а лаьрхIа я из. ХIанз Болгаре дIахьийта кийчьаш а из прибор, цига Болгарски Академе физикаша эксперименташ ергья цунца. Аьрдехьара вуттехьа — радиоинженер Жабликсин Николай, физикаш Пенев Ивлон Валов Цветанов.

Ю. Туманова сурт.
ТАСС фотохроника.

УКХ ШЕРА ДИКАГIА

1969 шера «Сунжанефть» НПУ творчески группа къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаьккхара а йоагIаш йола йовкхо Iир. Цу гIулакха 11 алли кийчйир. Царел цхьайолча планашка кьашка бола вIаштIехьбаьккхача 100 эзар сом совгIа пайда хила тарлора. ДIадахача шера Iоъ ааагIча квартале балхе юкъеяхье еш яр уж. Цхьабакъда цхьаьна бахьанех кьахта тIа йисир уж. Масала, «Центральни трапи установка хьалъяри, Заманкулера мехкдаьттеи таса хьанйича системана реконструкци «ри» яха творчески группа план совзаш кхоачашъе езаш яр. Де деза балхаш чоалхенен дукхен хиларах укх шера хьалъергйолаш йитар из. Шера ло лургбола пайда 134 сом да.

Из иштта дале а творчески группа цхьаькха пайдане хIама даьдац ала йиш яц. Совзи кар хьалйир инструментальни бурием сварочни балхашта навеси, кардача автоматика, контрольно-бустама прибораша еIа ма деллара говза. оасарле къахьега Iомабир болхлой. Цул совгIа Карабулак-Ачалуки площадкерча газ гульеча сетя реконструкци яьй. Уж мероприятеш чакхйоахаш доккха дакъа даьлар автоматизацеи механизацеи яра группаерча оператора В. И. Баева. мехкдаьттен газ йоакхкхача операторашa В. Т. Косакова, Г. А. Ишенкос, скважинаш тохача оператора Б. Ф. Власова, мастера И. К. Сидельникова, вокккагIволча инженера В. Н. Сомяха, токара М. А. Пронина, кхычар.

Белгалдаьккха деза, Карабулакски бурув деттача контора соаж эггара хьалха НОТ творчески группа вIашагIъелла хилар. Цу группа шин шера лаьрхIа план оттаьй. Дуккхьал 1969 шера цо кийчьнче мероприятеш бешна пайда 26,2 эзар сом да. Иштта сетевой графикаш вышкаш хьальярих а 56 эзар сом хоонр вар. Къахьегама оасарле лакхъяра тIадерзальлар № 47 йолча скважина дIа-юха хьувза кран оттаяра балхаш а. ХIаьта НОТ творчески группа кхоалагIча участке № 16 йолча скважине кондуктор Iочу а ца ухнийташ бурув тохар вIаштIехьдаиккхар бахьан долаш 28,2 эзар сом кходе йиш хилар. План уттаяра, балха моттиг кердача инвентIраца, подъемно-транспортни оборудованица Iалашъяра, боагIаш боли тIахьожам лоаттабора, иштта кхыча гIулакхашта лаьрхIа кийчъяьча 14 мероприятех 13 балха юкъеяккхай.

Иштта оборудовании цIенатIе, дикагIа боли байтара производства инструмеш вIаштIехьаяккхара а дукха мероприятеш чакхъяьккхай. Iилма дIадеххача режимах болх бар а салаIара вIаштIехьдаккхар, санитарно-гигиенически хьал хилийтар, эстетика производствана юкъе цхьара гIулакх а дика лел «Сунжанефть» мехкдаьтта промысловое управление. Цу гIулакха лаьрхIа 13 мероприяти чакхъяькхай, цар пачхьалкхенна бал пайда 51,5 эзар сом да.

Болх Iилман ларда тIа вIаштIехьбоаккхача дакъа лаьцар 135 саго. Царех 38 мугIарера болхло ва. Уж мероприятеш кийчьечен балха юкъехьоочен доккха новкъостал дир «Сунжанефть» НПУ НОТ Совета. Цу Совете кубоагIа: керттера инженер — творчески Совета кулгалхо Л. Н. Захаров, керттера энергетик А. Т. Агарков, планово-экономически отдела начальник С. П. Быкадаров, керттера механик Н. Н. Гусаков, капитальни гIишлошьеча отдела начальник М. В. Мальцев, кхыбараш. НОТ планах лаьрдIараш йолаш кхы а дукха тайп-тайпара мероприятеш балха юкъе кхыхьай рационализатораш. Укх шера кхы а доккхагIа гIулакхаш кхачагIдуврга управлении творчески коллектива.

В. МАЛЬЦЕВСКИЙ,
«Сунжанефть» НПУ НОТ вокккагIвола инженер.

Майра салте, хьинар дола болхло

ХоамаIа къахьегаш доалача советски халкъе болх пхьахбахкхьа фашистски Германе 1941 шера балаша тIом а хьабир. Цу шера тIем тIа вахар Дарсигов Iисакха Махьмад. Шийн са моастагIчоа майра латтар Прибалтийски фронте тIом бир хул из. Каунас, Выборг, Рига, иштта кхы дукха а городаш мукъайоахача дакъа лоац цо.

— Цхьакха дикара бола сона шоагашкара Выборг яха город хьайоаккхаш бар тIом. Дукхача ноакъостех къеста вийзар са, — йоах Махьмада. Советски бIу тIалаташ бар, кемецка фашистий низ зазалул боагIар. Цхьабакъда шоай дIалийна - лерташ городаш мукъача тIемаша мара хьакепаш моастагIчоа. Иштта бирсе тIом лаьттар город Рига мукъаболкхаш. Цу тIем тIа хада кхоь чоа хилар Махьмада. Цул тIехьагIа шу гаргга ха ьккхар цо госпитале дарба деш. Шийгара денал бIаргадайтача Махьмаде «За отвагу», «За победу над Германией» яха медалаш елар. Цул совгIа фашистски Германе кхотдайнна 20 шу дизара сийна Советски Эскара 50 шу дизара хетаца йола медалаш а еннай цунна.

1945 шера Советски Эскаро моастагIа эшаельчул тIаьхьагIа герой Алма-Ате шийн дезал болча дIавагIа ва. Дарсигов. Цига заводешта ремонт еча завода механически цеха токара гIоачалла воабав из кхе бутт ха а йилла. МоагIа тIадила гIулакх дIаелашъяр шийн ханнахье чакхдоаккхаш, дикаш шем бовкхаш, хьабоалий шоалагIа хьалкхадонна из дийн хилара кастта белгалаьхар кердй учения. Цу вел цхьаккха гIалат ца доалийташ оатхалаш кийчьо цо.

Иштта кхочаш цхьа бутти балалехьа шийн лелемма токарала болх ца мотту из. Низ ца кхобаш къахьег Махьмада. 16 шера совгIа бола бу Махьмада вагонайте ремонт еча завода механически цеха токарала. Цем хьахарча мугIарашка детташ чакхдол из. Дукха Сийлен грамоташ, ахчан премиеш хоийнай цунна.

1961 шера дола Грозненски ремонтно - механически завода № 1 йолча цеха токара ва Махьмад. Цо хьаш мехкдаьтта поначь, фуруш деттача шаш йола МСП-2 УТК яха оатхалаш, гидросъемникаш, кхычарш. Юбилейни шера медалаш яхара тIегье цеха вырачча социалистически кхья хьалъарча мугIара латт вов. Дарсигов. Цеха эггара хьалхарчарна коммунистически къахьегама ударник яха цIи еннай цунна. ХIаьта цо ца сийлеш а лелаю. Соаткелье а шийна цхьаннена йоагIа дие шера план кхоачашъеь а хьнийа хIана 1972 шера чоташ къахьегаш ва Дарсигов Махьмад. Балха тIа цхьаккха гIалат цIлийтац цо. Лакха дикал йолаш хул Махьмада кийчъеь продукци. Цудухьа цхьаккха тIахьожам боаша чакх а йола.

Дукха ха йоацаш Махьмада 50 шу дизар дездеш завода собрани хилар... Цига Сийлен грамотеи яхача совгIати делар Махьмада. Завода а цеха а кулгалхоша, мугIарерча болхлоша дукха дIайкъ дешаш аьлар иов. Дарситовех. ХIаьта цул хьалхагIа цунна тайнна Сийлен грамотеш, совгIаташ дуйце уж дукха да. Махьмада къахьегама боагIаш мах бахь завода кулгалхоша. Завода сийлен книжк тIа дIаязаьнь, завода къахьегама сийлах Аллее хьаятеха доал цун сурт. Заводе дикагIа вола болхло а лоархIаш шин шу хьалхагIа Москве ВДНХ вахийтар из.

Шийнэ хоор дIахьеха кийча ва иов. Дарсигов. Йоккха опыти лакха говзал йолча цо шийна хоор хьулалац шай ноакъостех, цеха керда балха баьхарех. Дукха къона болхлой Iомабаьб Махьмада. Цунна лаьла къахьегам ба уж. Царех цаI ва иов. Измайлов. Кастта ше боля йа волаургва, хIана цо Iомаву нохчий эзамига саг Сосвев Кюри а. Дика производственник хинна ца Iеш дика общественник а ва иов. Дарсигов. Из ва цеха профсоюзни комитетен общественни нормировани комиссеи член. Нахаца Iимерза, безаме ва Махьмад. Эшшача хана моллагIчун оагIув хьаллаца кийча ва, ала хоаь дош, де гIулакх кордоагIа. Цудухьа массанена а дукхаеза из, доагIаш сийцу цун.

Х. БАЛАЕВ.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

БЕРАШТА ХУЛА ГРИПП

Берашта грипп хилара белгалонаш лазар ккхйта шкхо сахьат даьлча мара гучаялац.

Лазар ш1аьхха гучадоаш; бер меккъу, х1ума даа тигац, ... ю, температура лакхлу. Грипп долча з1амкгача бераша цхьайолча хана 1еттаду, хорша еча санна ю, сакхетамчура доаь. Доккхаг1-доле бераш, корта лаз, шийла хет, б1аргаш лаз якаш ледхь. Цхьаза лазар долалушехь а, х1аьта дукхаг1ча хана лазар ккхйтта цхьана ди даьлча а, мераж ... мераж 1оух, садаха хила хул, кхайкаду бераш. Наьна наьккех долча берашта температура лакх ца луш хул грипп, цхьабакъда керттера кхерам сених ... даьча, из латт, хьалхарча денош деха пох хала осложненеш хила тарлуш хилара.

Гриппа моллаг1а а белгало гучаьеча шоаш дарби де а ца г1ерташ, бер поликлинике а ца дутеш махулла саха лор хьавеха веза ц1аг1а.

Лор хьавеэцца бер метта 1иллуваде деза, цук температура йиста ела, могаш долча берех хьакъоестаде деза.

Нагахьа санна бера когаш шийла бале б1айха шираг1 т1а а билла когашта грелка йилла еза. Температура лакха яле цунна чай, к1алжъьанкха хий, компот, комсех даьккха моро дала деза бера хинага хьежжа. Дукха х1ама мелаpo дег1ацара доьхьаж доахка веществаш сихаг1а д1аккара повкъостал ду.

1еттадеча хана ц1аг1арча температура боарамах хий тела деза х1ара 5—10 минот массазза яле, ох а биаза чаь 1аг. Грипп долча унахочое г1улакх дара керттара дер из чуулача ц1аг1а пакхдаш керда фо хиллйтар да. Аххан замалехь б1аргчача дийнахь дийлла лоттаде деза хораш, х1аьта 1ай 1—2 сахьат массаза дале 10—15 минота хьадалла даза форточка, юзь гуча йолаш бер д1айаххa 1о а дужадаь.

Т1аьха грипп хьоккаш к1ара декка ц1окко е еза ц1еношка, ц1ена лелабе беза бер дижа улла мотт. Х1ара декка ц1енъе еза цуь мераж, б1аргаш, лергаш, юкьамераж йила еза 1уйрийна а сайркйна а, митта ц1ена леладе дiза наьххах довлла бер а.

Цамогаш долча берага дика салоIийта деза, цудукъа из уллача ц1аг1а даим керда фо, баьде ламка хила еза, къамаьл шорттига мара де йиш яц. Лазар ккхйттича хьалхарча денош, къаьстта а температура лакха йолча хана х1амаца безам боццаш хул бераш, цхьабакъда, уж тоадала ме дола царга хоза салоIийтите в1аштiехьдаккха деза.

Температура лохъьалари, ц1еэнга дикаг1а хилари, бер биъхоаца дийрацд яхалга дац. Цукъьа температура боарамаг1а яле а кхаь дийнахь метта хийта деза бер, цул т1ехьаг1а мара хьал г1иттийта а ц1аг1а лелайта а йиш яц из, т1ехха 2—3 ди даьлча мара арадалийта а йиш яц. Наьккех доахка бераш шоашта хьалхаг1а оттаь хиннача режимаг1а мара доккада йиш яц, цхьабакъда, мераж йикъьача бера дакха хила дале наьна шура хьа а боахаш 1агка мелас еза цунна. Цамогаш долча хана бера цхьайкха дича а йиш яц тайп - тайпара кхача хьокха, е искусственни кхача бела.

Цамогаш хилалехьа кефир е шурий смесаш телаш хиннача берашта цамогаш хиннача т1ехьаг1а а уж тела еза, цхьабакъда, кхьбола кхача ку хана царка ца белча бакъахьа да.

Шерал сонг1а ха болча берашта дийнахь 4—5-зза керда кийца дза х1ама дала деза. 1уйрийна х1ама дуача ханен пхьерац царна дала мегаргда худар, к1ола, баьццадаьрий шоре, кефир, фуа белий. Делкъийна х1ама дуача хана дукха е баьццадаьрий суп, ци, дукха фарш тека баьццадаьрий шоре, котлет, компот. Делкъел т1ехьаг1а кефир, к1ола, сом бала мегаргба.

Берашта лоро хьаь молхаш цо оттаьча хана белгалбаьча боарамег1ен мелае, цхьанне меттел кхьир а ца молаеш.

Берашта грипп ца клетийтара керттера хьалаш ераш да:

Цамогаш болча наьхах бераш ца деттахалийтар;

Хан режим нийса лелаяр;

Шуй ханнахьа а дика а берашта х1ама дайтар;

Вера унахц1ено ч1оаг1ъяр.

Московски городской санитарно - эпидемиологически станцк.

БАШКИРСКИ АССР. Уферча кеп етта машинаш еча заводе дукхха хьье йолаьхь «Башкири 8» яха керда машинкаш. Уж балха атта я, т1ерча хуца ... белгалйоал. Укх шера цу тайпара 5 эзар машинка арахецартьа.

СУРТА Т1А: машинкаш е1ашаг1ьехка комсомолка В. Посаряновами контрольни мастер О. Пожитовни «Башкирия-8» яхача машинка болх жимита бу хьежаш болхь.

В. Капнинцера сурт.
ТАСС фотохроника.

ЮРТАХОЙ РАЬЗА БА

Шоаш хьаздаь газета е журнал, е хьийола моллаг1а а корреспонденци шай ханнахьа хьакхьача дика лет наха. Из дика кхетаду Урус - Мартана райони 1алхан - Юртарча почтальона Мусаева Дагмана.

«1уйрийна нах балха баха ерабалалехьа д1аккхачийта деза керда газета а журнал а»,—оал Дагмана. Х1аьта цо ше из диэза кхочаш а ду. Раьза ба цунна юрта бала нах. Шиъ г1улакх диза чакхдоаккхаш, дика сог а Дагман,—оал цох массане а.

«Дешар - йоазув дика хоаш ц1а кхача боккъонца вола почтальон хургвац, — йоах Дагмана. Цудукъа сайрийнерча шкода бархI класс чаккхъьккхай аз. Кхы д1ехо деша дага ве».

Л. БАНЗАЕВ,
юртахо.

КОНСУЛЬТАЦИ

КЪАХЬЕГАМХОЙ ЙОАККХО ЕШ

Къабаларах пенси хьажаль нах болх беш хинча царна лоьрцаш далара порядок юкъар дехиш ... хаташ ухийт редакце пенсионераша. Царна жоп далар дийхад оаха республикаъ социальни 1алашон министра заместителага ... Осиповайгара. Лейх хоза тех оаха цун статьяш.

ПЕНСЕ вахачул т1ехьаг1а болх беш хинча балха йиза стаж бахьан къаьаларах хьожадаь ... пенси диэза д1алургда:

а). Минчахьа болх беш деле е беррагча болхлошта, г1улакх деча лохехьарча персонала, мастерашта, царца производствени дешар хьеха мастерш а белаш;

б). Почтальоншта, буьзама операторашта, почтови отправленейн кепайоахой произведенейн сортировщикашта, сокаччата телеграфисташта, киоскерашта;

в). Прилавка болхлошта, кассирашта, поварашта, официанташта, царца тара йолча кхьча категореех болча розничии торговлен общественни питанек болхлошта;

г). Г1ишлошъеча, монтажни, ремонтно - г1ишлошъеча, балкашна болча прорабашта;

д). СССР Госбанка конторай, сберегательни кассайн отделенейн, агентствай, городской (операционни) управленей — отделий бехктокаме исполнителаш болча кассирашта, контролерашта, бухгалтерашта, СССР Госбанка, учрежденей инкассаторашта, Госстраха страховой агенташта, ахчан-х1амай лотерея билеташ д1адекъарашта;

е). Балача наха бытовой г1улакх деча предприятей, шоэлаг1а йола бедал гулъечен цукла обработка еча предприятей а организацей а болхлошта (административно-управленчески персоналагарен инженерно-технически болхлошкарен д1айкхача);

ж) Унахц1ено лорара учрежденей, унахц1ено лорара деша даха ха клачанза долча берий учреждений, (берий бешамий, ясли - бешамей, и. кх.), лорий — къахьегама экспертной комиссей, къабенкрашкен инвалидашткен долча ц1еной юкъерчен лохехьарчен персонала, СССР Ц1еча Крестен Ц1еча ах беттен общественный Союза организацей патронажни медицински сестрашта, дарба деча профилактически учрежденех, къабенкрашкен ... долча ц1еной лорашта;

з). Юртарча моттигерча юкъерча дешара школай, царца юртарча кагирхой школай а, хьехархошта, профессионально - технически дешара заведений преподавателашта.

Пенси вахачул т1ехьаг1а болх беш хинча балха йиза стаж бахьан къаьаларах ... пенсех 50 ... 30 сомал к1езиг ... укх категорех ... къахьегамхошта;

...

б) промышленноста ерригача предприятей, монтажни, ремонтно - г1ишлошъеча организацей, транспорта, буьзама, нах чубаха ц1еноьш дечен коммунальни боахама эксплуатацинни предприятейн организацейн (управленешкара д1айкхача), бахача наха бытовой г1улакх деча предприятей инженерно - технически болхлошта;

в) Юрта боахама пачхьалкхен предприятей инженерно-технически болхлоштен специалисташтен, ветеринарни фельдшерашта, ветеринарни техникашта;

г) санитарно - профилактически учрежденей, суда — медицински экспертиза; школе даха ха клачанза долча берий учрежденей лорашта, лорий—къахьегама экспертни комиссей лорашта;

д) Фармацевтически кхьча аптекайн болхлошта;

е) Юкъарча образование школай, бахлхой кагирхой школай хьехархошта, профессионально-технически дешара заведений преподавателашта, деша даха ха клачанза долча берий школаца йоацача учрежденей воспитателаштен педагогаштен;

ж) Юртен поселковни Советий председателашта, председателий заместителашта, секретарашта;

з) Машинаьха транспорта воэадай контролерашта — ревизорашта.

Цу лакхехьа ц1ераш яьхача наха доаг1ача тайпара диэза е 50 процент пенси тергда, нагахьа цар бетта эца пенсии алапи в1ашаг1техача 300 сомал т1ех ца доале. Нагахьа санна бетта эца пенсии алапи 300 сомал т1ехдоале, т1аккха боаг1ача тайп[redacted] пенсина т1ера боарам д1абоаккхаргба. Пенси талара из порядок лаьттаргья 1975 шерага кхаччалца.

Доаттiача алапе лоархIам а ца беш тергда къаьаларах тела пенси, х1аьта из порядок хоадаьхь ха йоацаш а я, укх категорех болча къахьегамхошта:

а) Календарни шера шин беттал сонг1а йоацача хана моллаг1ча балха хьанйцача пенсионерашта;

б) Совхозий, племенной говрийн заводий, юрта боахама пачхьалкхен кхьча предприятей массаарча болхлошта;

в) Совхозашка, колхозашка (колхозий членашкара д1айкхача), юрта боахама пачхьалкхен кхьча предприятецка юртбоахама балхаш деча юкъедакъе лоацача хана е сезонни болча болхлошта;

г) Бытовой г1улакх деча болх беча нинкшта, заказаш хьакiдерашта, уборщицашта, нагахьа санна цар бахача наха деш хинна г1улакх ма1арга а ухаш болх беш даьлале.

Болх беш болча пенсионерашта пенси лу болх беча моттиге, деэала къахьегалуш боацача членашта доаг1ар а доацаш. Ше балха вахар пенсионера д1акайта деза ше учете латтачи социальни 1алашоара отделага.

Болх беш болча, пенсионерашта къабаларах доаг1а пенси далара льготаш долаш долча законодательствах ца йоаг1е пенсеш тел массонена йолча бокъовех, мадарра аьлча: нагахьа санна пенсионера бетта доаг1а алапи 100 сом дале, 15 сом пенси тергда, нагахьа санна 100 сомал т1ехдоале пенси в1алла лургдац.

Болх беш болча пенсионерашта къабаларах луш дола пенсеш даларах тела льготаш оттаьй, нагахьа санна, колхоза членаш хиларах тарри, колхозни стажах царна пенси хьожидаь дале. Пенси хьожадьчул т1ехьаг1а д1ахо а колхоза общественни боахама болх беш болча пенсионерашта пенси лу цунна доаг1ача алапица лоархIош. Доаг1аш дола алапи ца лоархIаш 1970 шера 1 кхаьра деш 1975 шерага кхаччалца йолча хана къаьаларах доаг1а пенси тергда колхоз раьза а йолаш юртбоахама балхех мукъача хана союзни республикий [redacted] промышленноста системана юкъе йолхача предприятешка болхлойн мастерашк болаш болх беча наха.

Л. ОСИПОВА,
республикан социальни 1алашон министра заместитель.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ПАТРИОТИЙ ЮКЪАРА Г1УЛАКХАШ

НИКОЗИЯ, 29 январь. (ТАСС). Кипра къахьегача халкъа Прогрессивни парте (АКЛЭ) ЦК Политбюрос мегаргдоццаш лоархI «Къаман фронт» яхача организаце террористически г1улакхаш.

«Хараоги» яхача газета т1а кепатехъ арабаьнна Политбюро хоама т1а белгалдоаккх: «ший махка дег1вухаш лаьтта зулимера г1улакхаш ма дарра яьча кипрски пачхьалкхе д1аяккхара а «энозиса» (Греция вIашаг1тоххара) баьхаенг1а из екъара а т1адерзадеь хилар».

Г1айре екъа г1ерташ долча ... т1ехьашка империалистически державаш латташ хилар а хьокхаш, АКЭЛ-а ЦК Политбюрос белгалдоаккх: «Цхьаккха шеко хила йиш яц цу низаца д1ахьулаь империализм йоалдаш хиларах, белгала аьлча американски. Кипр йийкъа хилар, цунах НАТО бIи хилар, сиопни хьаллоаттаяран 1ербий мехкашта низ барак йола ракетни база хилар деза империализмена».

Д1ехо хоама т1а йоах, мехкара террор то1аьра правительства чакхдоаха г1улакхаш хьаллоац парте, х1ана аьча из теш, демократи бахьан долаш уж г1улакхаш чакхдоахеш хилараъ. Республика халкъ цхьоаг1о йолаш хиеэра т1ехьех АКЭЛ-а ЦК Политбюрос. Халкъ да, йоах хоама т1а, партешта юкъерча барт к1ашаг1а ца кхетийташ долча дешахе шоаш лерх1ар кхоачашдар духьа найда эцаш йолча фашизмана духьала лоаттабеча къовсамера хоадамбоаш йола фактор. Граждански ховнех а бекъарах а мохк лоравбe лоаш йолче партеша цхьана патриотически г1улакхаш леладарах террористашта душ дола эттара хоадам болашаг1а дола жоп хургдар.

Хоама т1а йоах, парте президента Макариоси Кипра правительствен мукъаг1а хургдолаш ший даррига ниваш д1алу едальенъьарахи империалистически лолаххь лораяр духьа къовсам лоаттабара.

ДАЬССА ДОШ

ЛОНДОН, 31 январь. (ТАСС). Хоржамаш хулача хана лейбористски кулгалхоша дош деналолдаьцехьа а, миллионаш болча ингалсойски къахьегамхой нахар боарам ди т1ехь лоххум боаг1а. «Къелица къовсам лоаттабу тулипа» яхача общественни организаце доклада т1а белгалдоаккхачох, х1амий маьхаш укх т1ехьарча яха шерд 25 процентага д1аккхачаш лакхлоенад мехка. Медицински г1улакхаш дарах боаха мах 50 процент лакхбеннаб. Цу цхьан ханна правительства чакхйоахача даапи соцдаль лоаттадара политика кам а йокхаг1а хулайт б1аьхийча нахан лоха ... миллионаш болча ... пхьера юкъ.

Доклада т1а белгалдаьккха, ... ле хьабе боах ... укх т1ехьарча ... шера т1ом чакхбаьннчул т1аьнаг1арча ... ригача ... эттара дукха ... т1а ... миллион сона г1а саг.

КУБИНСКИ УНАХЦ1ЕНО ЛОРАЯРА ТОЛАМАШ

ГАВАНА, 31 январь. (ТАСС). Берий унахц1ено лоралга — Куба Революционни правительства лоархIамег1арча деккарех цаI. Революци котъьннначул т1ехьаг1а хьалхаьй берий бешамийн ясленй, поликлиникай шерра сеть. Дукхаг1а хул лораш, унахц1ено лораяра шерра-шера дукхаг1а хьаьац яхча. Революци ялалехьарчул массехказзa к1езнаг1а дол бераш мехка, йaзду «Гранма» яхача газета.

30 январе Кубе д1айолеенай полиомиелитица лоаттабеча къовсама 9-г1а къаман кампани. Дигь шерага кхачалца ха яьнна долча деррига берашта к1игаш доазардолаш да. Из хаза берий лазар ккйтта хоанна цхьаьхка моттиг яц Куба 1963 шера дена. Полиомиелитица къовсам лоаттабера кубиски лорашта повкъостал ду советски вакцина.

ЦХЬАН ШЕРАРА КЕРДА Г1ИРСАШ

БУДАПЕШТ, 31 январь. (ТАСС) Керда 29 боккха промышленни г1ирс хьалбаь баргба Венгре 1970 шера. Царна юкъе — Дьерера моторни заводи автомашинашта запасной оатталаш ю Нерегшуйфалура искусственни хьовса бу предприяти. Болх бе йолалургья 6,5 километр й1аьха метро кердача лине хьалхара ерг1а. Шу ... хьалъе боларгья Петера азотни удобрений завод, ... промышленни объекташ.

ЮГОСЛАВЕ ЭНЕРГЕТИКАШТА НАРАГ1ДАЬННАРАШ

БЕЛГРАД, 31 январь (ТАСС). Укх шера 23,5 миллиард киловатт-сахьат электроэнерга кхоачаргья Югославе халкъа боахамга. Цунах 3 миард. хьалъеш латтена электростанциа йоаккхаргья.

Кастта ток ургьа Саву ... хина аьтта оаг1оральа Обреноваца города юкхе хьалъеш латта «Обреновац» яхача электростанце. Укхана е1амаг1ьаьлла ... ай эттара хьаллара турбоагрегат. Цу станцена керттара оборудовани еккай Советски Союзо Чехословакиех.

Укх шера болх бе йолалургья СССР-но хьаьна кхаь ... хьалъеш латта «Космос-3», «Тузла», «Сисак» «Каньи» яха электростанцеш.

АТОМНИ САХЬАТ

ТОКИО, 31 январь. (ТАСС). 15-ча марте Осака (Японии) хьадоалача «Экспо-70» яхача Дерригдуьнен выставка территоре т1а хьалъеь хьийй ха нийса доарх1ара системе. Система центр а 19 метр ... т1а оттадаь атомни сахьат. Нийса лелаш хилара белгалдоал сахьат: ха лоархIара г1улакха, специалисташ яхачох, эзар шера цхьан секундана мара г1алат лац цо.

ЦХЬА ЛОАРХ1АМ БОЛА «ДОТТАГ1ИЙ»

ВАШИНГТОН, 31 январь. (ТАСС). Америка т1ема ницаца кхьча мехкий чурча г1улакхашта юкъег1ертар США финансашта ч1оаг1а 1итть. Т1ема г1ирс телареш моттигера гераашцара ницаш хийчдарeх хьосапе деш долча «повкъостал» оазачул совнаг1а, американски казнана х1амаш еттала т1ема блокашка г1оллерча шоай «доттаг1аштен цхьоаг1онхештен» техкача ца а йолаш США-с теххача налогашкаьъара а. Керттерча счетни управлено беча хоамаг1а, США-с налогаш тел хьалийца помещенеш леладарах, т1ема кхоачена оборудовани кхухьийтача хана, х1аьта митта тайп-тайпара моттигера налогаш а тех.

Цу управлено данеех, масала, налогий хьесапе сайгонски режимага США-гара 1967—68 шераш кa ахьаьд 34 миллион доллар, Таиландега — 4 миллион.

ГЕРЗ ХЬАДАРГА—МИЛЛИОНАШ

ВАШИНГТОН, 31 январь. (ТАСС). Гуччахьа низ т1абахьарен кхьча къайлаг1арча малеврийн повкъосталца Никсона правительства в1ашт1ехьдаьнад унахц1ено лораяра, образованена, социальни 1алашоне эшарашта ахь т1е а яхча д1ахецарах йолча законопроектана президента оттаь вето чакхъьккхара эшшача боараме голосаш тулье. Январь бетта юххье т1ейнаяр из законпроект. Президента Никсона вето оттаьар цунна правительства оттаьча бюджетал т1ех ахча д1ахецаро мехка т1а-т1а лакхлуш латтача инфляцеа къовсам лоаттабе низ хиллийтац администраце яьна бахьан а даьккха.

Обозревателаша белгалдоаккх, Вьетнамерча т1емон экономикана милитаризаци яро хьовсьча инфляцеа эттара хьалха муг1арерча американций хьаштий чотак къовсам лоаттабе безам болаш администраце йолта президентски ветоси конгрессе аьча голосовани результаташен бокъоне бакъдеш хилар.

ЛАОСА Т1ЕРА ЧУЯХКИЙТАЙ

ХАНОЙ, 31 январь. (ТАСС) Американски цхьа самолет кхы а чуяхкийтай Лаосски халкъа эскара т1емахоша, хоам бу ВИА агентства, Каосан Патет-Лао агентстваига. Соаха 22-чен 23-чеа декабре Сиенкуэнг яхача провинцена т1ера чуяхкийта ерригa американски самолеташи вертолеташи 1196 я.

ДРВ. Ханоерча книжкай тика т1арча стендех цхьаннена хьаьхамка. Традиционни хьесапаг1а даххача пейзажий сурташта нийсса книжкай базарашка доххаш хул Вьетнама т1ахкарча денах, цун чаьхьетамах, къовсамах лувцаш дола картинаши сурташи.

В. Соболева сурт.
ТАСС фотохроника.

ФЕВРАЛЕРА ХАОТТАМ

СССР Гидрометеорологически центро беча хоамаг1а, Кавказа малхбоалехьарче дахьа т1а фегара бетта юкъера температура 0 градусагара 2 градус йовхалга кхоачаш хила тарлу (боарамел 1 —2 градус лакхаг1а). Бетта хургйола йоачаш 30 — 40 мм я (боарамга хьежжа). Хувцалуш морхаш а йолаш, цхьанцайолча моттигашка лед а делкаш ха хургьа 13 — 17 феврале, вокх юкедисача деношка морхаш е йолаш, цхьанцайолча моттигашка дохк а довлаш, юкъа - юкъе лоа а делкаш 23 — 25 феврале дари а хьувзадеш, къулба - малхбоалехьара секунда 5—7 метр, 13 — 17-чен 26—28-чен феврале 5 — 10 метр, цхьанцайолча хана 15 метре кхоачаш ч1оаг1а мух а хьекхаш. Ха й1айхаг1а хила тарлу 9 — 12-чен, 20 — 24-чен, 27 — 28-чен феврале — буйсашка 0 градусагара 5 градус йовхалга кхоачаш деношка 8 — 13 градус йовхал йолаш. Дикка шийлаг1а хургьа 14 — 17-чен 25 — 28-чен феврале — буйсашка 8 — 13, деношка 3 — 5 градус шелал. Вокх юкейисача хана фегара температура буйсашка 0 градусагара 5 градус шелалга кхоачаш деношка 0 градусагара 3 градус йовхалга кхоачаш хургья.

* * *

Тахан республика г1оалеи Грозне хувцалуш морхаш а йолаш, юкъ-юкъе лое а делкаш. 1уйрийна цхьанцайолча моттигашка дохк а довллаш, малхбоалехьара г1алхьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республикe г1оала 1 — 6, Грозне 2 — 4 градус шелал йолаш хила а тарлу. Д1акорча шин дени шин буси лоадаш йоачан а йолаш, цхьанцайолча моттигашка дохк а довллаш, лостамаш хувцаш, г1ийла, г1алхьача боарамга кхоачаш мух а хьекхаш ха хила а фегара температура буйсашка 3 — 8 градус шелал йолаш деношка 3 градус шелалгара 2 градус йовхалга кхоачаш хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Ладуг1а, хьажа

3 февраль
РАДИО

6.30 — «Юрта 1уйре» (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — Передачий программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Валов. «Кабардино - Балкария» яха симфонически поэма. 8.45 — Из слепователь ва (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачий программа. 16.05 — «Къона т1екъе» (г1алг1ай меттала). 16.30 — Тха микрофона хьалхашка (нохчий меттала). 16.30 — Партийни организаце тергама керте а «КПСС Центральни Комитета Тезисаш» яха беседе (г1алг1ай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (г1алг1ай меттала). 17.00 — Хилазе хилени ашараш. 17.30 — «Вай индустриальни мохк» (эрсий меттала). 17.45 — «Доттаг1алла повкъостий» яха корреспонденци (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17.55 — Передачий программа. 18.00 — Телевизиони кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 18.30 — Миллионий ленински университет. Инлмаш коммунизма кхоачаше девам т1ехьтте дешаш. «Х1анзара 1илмаш - технически революци». 19.00 — Шоана, кхалнаш (г1алг1ай меттала). 19.30 — «Таежнини тропинки» яха документальни фильм. 19.50 — Спортивни дневник. 20.00 — Шоана, бераш. 20.20 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 20.30 — «Накануне» яха художественни фильм. 22.00 — Передачий программа. 22.05 — Документальни фильма кхоэзаа.

4 февраль
РАДИО

6.30 — «Юрта 1уйре» (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.30 — Передачий программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Ленинин некъ» газета обзор. 8.25 — Гаджибековен. Магомаевен, Амировен ашараш. 8.45 — «Къона т1екъе» (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — «Меккашки континенташен г1оалаш» (г1алг1ай меттала). 16.15 — «Ноьч-Г1алг1ай иллешка ашараш» яха передача (нохчий меттала). 16.45 — Керда хоамаш (г1алг1ай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 — Москва. 18.20 — «Къонах» (нохчий меттала). 19.50 — Къахьегама ди д1адаьхначул т1ехьаг1ара концерт. 20.30 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17.50 — Передачий программа. 17.55 — «Дошо б1ар» яха тенинки республиканский театра спектакль (нохчий меттала). 18.45 — Киножурнал. 18.55 — «Ленинах вай байрака я». Советски 1алашо эрг1анаре декхараш. Мишта в1ашт1ехьйоаккхаргья яха». «Сийлахь-боккха б1алам» яха Ленина произведенеши коммунизм хьалъеча практикана бола цар лоархIами (т1ехьара дар). 19.15 — Телевизиони кердадараш. 19.30 — Хоамаш. 19.35 — Кхерам боацаш транспорт лелара. 19.55 — Передачий программа. 20.00 — Интервидени. Фигурни совлоьзаш хахкарах йола Европе чемпионат. Хьалхаре хахкар. Хила яха программа, Ленинградера передача. Переравах кердадарам.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улице, 11 (3-г1а этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоккама секретара — 3-34-33; партийни вахарен, культурин, промышленностен отделий — 3-42-30; Юрта боахамий чисмойн отделий—3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци среет. 7/04.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-33; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография изда «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/04.

СФ05029. Заказ № 683.